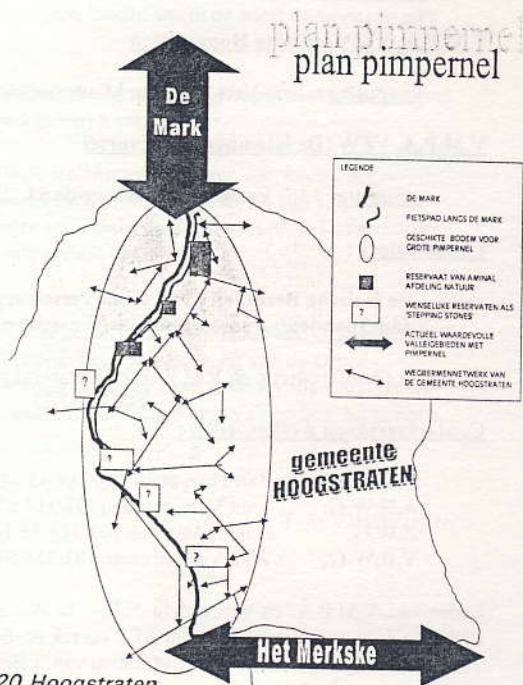

't Bieteutje

Driemaandelijks tijdschrift van
NATUURWERKGROEP MARKVALLEI
Jaargang 17 nr. 2 : april - mei - juni 1998

Afgiftekantoor : 2320 Hoogstraten

V.U. : Wim Verschraegen, Minderhoutsestraat 125, 2322 Minderhout

Colofon

't Bieteutje is het kwartaalblad van **NATUURWERK GROEP MARKVALLEI**.

Deze werkgroep vormt de koepel van de volgende verenigingen:

- * NATUURRESERVATEN VZW afdeling RIJKEVORSEL-HOOGSTRATEN
- * WIELEWAAL VZW afdeling MARKVALLEI
- * J.N.M. VZW afdeling MARKVALLEI
- * V.M.P.A. VZW afdeling HOOGSTRATEN
- * V.M.P.A. VZW afdeling 'DE KLAMPER' RIJKEVORSEL

Natuurwerkgroep Markvallei

coördinator : Jef Leestmans, 's Boschstraat 17, 2320 HOOGSTRATEN, 03/314.60.14

Natuurreservaten VZW afdeling Rijkevorsel-Hoogstraten

voorzitter : Dimitri Van Pelt, Moerstraat 48, 2320 HOOGSTRATEN, 03/314.35.14

Wielewaal VZW afdeling Markvallei

voorzitter : Marcel Adriaensen, Venneweg 2, 2321 MEER, 03/315.90.40

J.N.M. VZW afdeling Markvallei

voorzitter : Inge Mesuere, Schoolstraat 46, 2322 MINDERHOUT, 03/314.60.93

V.M.P.A. VZW afdeling Hoogstraten

voorzitter : Tom Verschraegen, Minderhoutsestraat 125, 2322 MINDERHOUT, 03/314.67.25

V.M.P.A. VZW 'De Klamper' Rijkevorsel

voorzitter : Jos Vanneylen, Kievitsheide 54, 2310 RIJKEVORSEL, 03/312.14.76

Conservators :

De Halsche Beemden : Tom Verschraegen (zie hoger)

Jan-Spannenburgmuseum : Jos Vorsselmans, Hal 14, 2322 MINDERHOUT, 03/315.76.26

Bieteutje : hoofdredactie en V.U. : Wim Verschraegen, Minderhoutsestraat 125, 2322 MINDERHOUT
03/314.67.25

Contactpersonen werkgroepen :

V.W.G.	: Bart Hoeymans (03/314.48.48)	P.W.G.	: Jack Govaerts (03/315.71.85)
A.R.W.G.	: Tom Verschraegen (03/314.67.25)	K.W.G.	: Ingrid Brosens (03/315.74.41)
Z.W.G.	: Dimitri Van Pelt (03/314.35.14)	Pi.W.G.	: Bart Hoeymans (03/314.48.48)
V.B.W.G.	: Wim Verschraegen (03/314.67.25)		

Leden van V.M.P.A. en van andere N.R.-, W.W.- en J.N.M.-afdelingen kunnen zich abonneren op het Bieteutje door overmaking van **150 BEF** op rek.nr. 646-2203020-67 onv. 't Bieteutje, Minderhoutsestraat 125, 2322 MINDERHOUT met vermelding van 't Bieteutje 1998.

Op de volgende 12 bladzijden volgen fragmenten uit het PLAN PIMPERNEL, dat later dit jaar gepubliceerd zal worden. Dit is een ambitieus plan dat door samenwerking van de gemeente Hoogstraten, het waterschap de Mark, AMINAL Afdeling NATUUR en de Natuurwerkgroep Markvallei, een aaneengesloten gebied met Grote pimpernel wil creëren langs de Mark. Deze Grote pimpernel is in Vlaanderen een bedreigde plantensoort.

Inleiding

De Markvallei brengt veel toeristen in de omgeving van Hoogstraten. Wie goed oplet ziet stille getuigen van voormalig natuurschoon opduiken in de wegbermen. De Grote pimpernel is één van die relictten die zich min of meer weet te handhaven op de smalle stroken natuur langs de wegen. Sommige fietsers zullen al we hun wenkbrauwen gefronst hebben bij het zien van de talrijke zwartrode bloeiaartjes van deze plant. En meermaals belanden ze - goedbedoeld - in ruikers veldbloemen ...

Hoe de beemden langs de Mark er vroeger - voor de ruilverkaveling - uitzagen, kunnen we ons maar moeilijk voorstellen. Wel weten we dat de Grote pimpernel ooit zeer massaal moet voorgekomen hebben. Er kwam immers een blauw vlindertje op voor, dat specifiek op deze éne plant leeft. Helaas verdween dit vlindertje tijdens de tweede helft van deze eeuw. Veranderingen in de landbouw werden fataal voor dit gespecialiseerde vlindertje. Sindsdien is deze soort uitgestorven in België. In andere Europese landen wordt de soort eveneens in zijn voortbestaan bedreigd.

In de Rode Lijst van de dagvlinders in Vlaanderen (Wetenschappelijk rapport van het Instituut voor Natuurbehoud en de Vlaamse Vlinderwerkgroep) lezen we:

"Indien er zich in de Markvallei, waar het Pimpernelblauwtje vroeger voorkwam, door middel van natuurontwikkeling mogelijkheden aandienen voor het creëren van vochtige graslanden met Grote pimpernel en de geschikte waardmieren, kan er eventueel onderzocht worden in hoeverre herintroductie tot de mogelijkheden behoort."

En om deze natuurontwikkelingsplannen wat meer achtergrond te bieden werd deze bundel samengesteld. Het PLAN PIMPERNEL zal niet enkel een bescherming van de Grote pimpernel of het Pimpernelblauwtje inhouden, maar zal tevens een waardevolle ecologische verbinding vormen in de vallei van de Mark, waar tal van andere organismen baat bij hebben.

Tom Verschraegen

1. De Grote pimpernel

1.A. Voorkomen in de Benelux

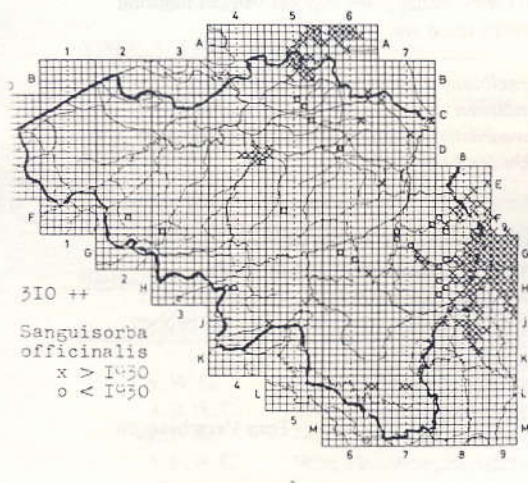
De Grote pimpernel is in Vlaanderen een zeldzame verschijning. In de Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden, De Lange, Delvosalle, lezen we:

- Zeldzaam in de Noorder-Kempen en de Ardennen
- Zeer zeldzaam in het Vlaams district en Brabants district

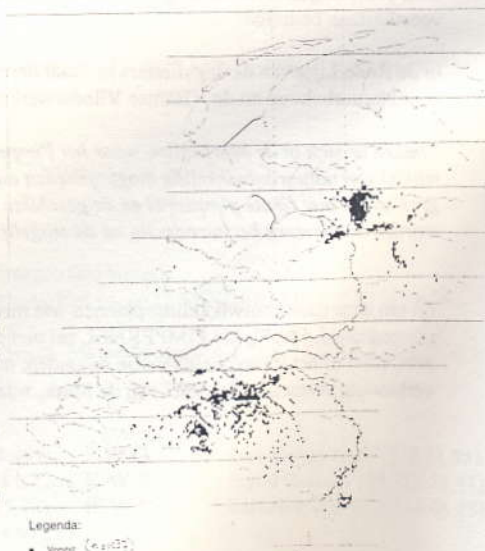
De honderden planten die in 1997 werden opgetekend bij de inventarisatie (Brosens, I., Mesuere, I., Leestmans, J., Verschraegen T. 1997, zie onder I.C.) zijn dus zondermeer uniek te noemen voor heel Vlaanderen.

In de periode van 1972 tot 1992 werd deze soort slechts in 15 uurhokken in Vlaanderen waargenomen.

In een voorlopige Rode Lijst van verdwenen of bedreigde vaatplanten in Vlaanderen (1993, Cosijns, E., Leten, M., Hermy, M., Triest, L.) wordt de Grote pimpernel *Sanguisorba officinalis* L. : geplaatst onder de Rode Lijstcategorie **Kwetsbaar**. Kwetsbare soort (IUCN: vulnerable): taxon dat in Vlaanderen sterk achteruitgaat en die in - indien de bedreigende factoren verder blijven doorwerken - kan verdwijnen.

Verspreidingskaart Grote pimpernel
(Van Rompaey, E., Delvosalle, L., 1979)

Verspreiding Grote pimpernel (*Sanguisorba officinalis*): FB 2c: FLORON 1998.

In Nederland is de Grote pimpernel plaatselijk algemeen in Noord-Overijssel, Midden-Brabant en Midden-Limburg; elders is zij veel zeldzamer en in grote gebieden ontbreekt zij, met name in de buurt van de kust. De vindplaatsen concentreren zich in de dalen van enige rivieren, met name langs de Overijsselse Vecht en de Maas met enkele zijriviertjes, en in aangrenzende veenstreken; deze gebieden sluiten niet aan bij het verspreidingsgebied in België en Duitsland. Verspreide vindplaatsen elders betreffen vaak wegbermen en spoordijken en vaak is het voorkomen van de plant daar onbestendig. Tegen het eind van de laatste ijstijd was zij in onze streken veel gewoner dan nu. Zij kwam toen onder meer voor in het Peelgebied, de Gelderse IJsselstreek, Twente, Alblasserwaard en het Deltagebied, streken waar zij nadien verdween en zich pas de laatste tientallen jaren weer schoorvoetend vertoont. Waarschijnlijk is zij door de uitbreiding van het bos teruggedrongen in enkele riviermondingsgebieden, van waaruit zij later, toen de mens veel bos weer in grasland had omgezet, slechts bepaalde delen van het land heeft kunnen heroveren. (bron: Weeda (1987) *Nederlandse ecologische flora*)

1.B. Ecologie

De Grote pimpernel (Sanguisorba officinalis)
(bron: Weeda (1987) *Nederlandse ecologische flora*)

De Grote pimpernel is een hoge, bossig vertakte zomerbloeiër met een kruipende, vezelige wortelstok en gegroefde stengels. Alleen de blad-assen en de stengelbasis zijn behaard. De bladeren hebben langwerpige, gezaagde, duidelijk gesteelde deelblaadjes (dikwijls aan de voet met een steunblad-achtig zijslipje), die merendeels meer dan twee centimeter lang zijn. De bloemen staan in cilindervormige aren. Ze hebben een zwartrode kleur, als van gestold bloed, wat de naam haar reputatie als wondhelend middel zal hebben bezorgd (*Sanguisorba* = bloedslurper).

Ze zijn tweeslachtig, met vier meeldraden en een vrij lange stijl met een bolvormige, kort behaarde stempel. Ze bevatten nectar en worden vooral bezocht door zweefvliegen, die voor bestuiving zorgen.

Grote pimpernel is kenmerken voor onbeschaduwde, grazige plaatsen, die 's winters min of meer nat zijn - vaak met het water iets boven het maaiveld - en die 's zomers oppervlakkig uitdrogen. Zij staat op nogal uiteenlopende bodemsoorten, vaak echter op 'gemengde' grond: zandige rivierklei of laagveen, ofwel zand of veen boven een kleiige ondergrond. Over het algemeen lijkt zij zowel uitgesproken kalkrijke als sterk zure bodem te mijden. Het meest staat Grote pimpernel in uiterwaarden, en wel in hooilanden en hooiweiden die weinig of niet worden bemest. In sommige delen van het rivierengebied waar de invloed van de getijdenbeweging merkbaar is, met name aan de oostzijde van de Biesbos en in noordelijk Noord-Brabant, kleurden aan het begin van deze eeuw ontelbare Grote pimpernellende graslanden bloedrood. Van deze myriaden is alleen in enkele natuurreservaten nog een glimp te zien; elders is de plant door bemesting en ontwatering naar slootkanten en bermen teruggedrongen. Hier en daar komt zij op rivierdijkhellingen voor. Vanuit rivier- en beekdalen dringt zij als biermplant aangrenzende zandstreken binnen. In het noorden en westen van Overijssel is zij opmerkelijk veel in allerlei gemaaid graslandvegetaties op venige, maar vaste bodem aan te treffen. In de veenmoerasgebieden rondom de Wieden is grote pimpernel kenmerkend voor de 'blauwkoppen', schrale stroken hooiland op de legakkers tussen de (nu merendeels verlande) petgaten.

Dat tegenover de uitbreiding van de plant in sommige streken een aanzienlijk 'kwaliteitsverlies' van de groeiplaatsen staat, wordt het treffendst geïllustreerd door de droevige lotgevallen van twee dagvlinders, Pimpernelblauwje (*Maculinea teleius*) en

Donker pimperlblauwtje (*Maculinea nausithous*). Deze vlinders leggen hun eieren in de bloeiaren van de Grote pimperl. Nadat de jonge rupsjes hiervan gegeten hebben en een paar keer verveld zijn, kruipen ze naar beneden. Op het zoete vocht dat ze uitscheiden, komen knooppieren (*Myrmica* spp.) af, die de rupsen in hun nest opnemen. Daar brengen de rupsen de winter door, terwijl ze zich voeden met mierenlarven en -poppen. Het is duidelijk dat beide blauwtjes aan een gevarieerd landschap gebonden zijn, waarin vochtige uiterwaarden met grote pimperl grenzen aan zandiger plekken met mierennesten. Pimperlblauwtje hoorde meer in hooilanden thuis, donker pimperlblauwtje meer in ruige, ongemaaide vegetaties. Vanouds kwamen ze voornamelijk in de dalen van Maas en Roer in Midden-Limburg voor. Sinds ongeveer 1975 zijn geen vondsten meer bekend, zodat gevreesd moet worden dat beide blauwtjes uit ons land verdwenen zijn. Iedere nieuwe populierenplantage, maisakker, kunstweide of camping in het genoemde gebied vermindert de kans dat deze vlinders er ooit nog zullen terugkeren! Beide soorten hebben een beperkt areaal, waarbinnen ze overal bedreigd zijn zodat hun verdwijning ook internationaal een ernstige zaak is

1.C Inventarisatie Grote pimperl in 1997

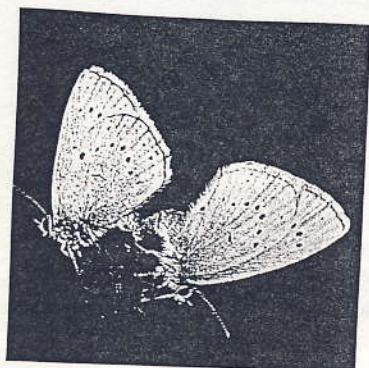

Verspreiding Grote pimperl in de gemeente Hoogstraten
(Brosens, I., Mesuere, I., Leestmans, J., Verschraegen T. 1997)

In 1997 werden alle wegbermen van de gemeente Hoogstraten op terrein bezocht in het kader van een inventarisatie van de houtkanten, als uitvoering van het Gemeentelijk Natuurontwikkelings Plan. Hiervoor werden twee vakantiewerkers ingeschakeld (Brosens, I., Mesuere, I.). Hiervan werd tevens gebruik gemaakt om de Grote pimpernel te inventariseren.

Op bijgevoegde kaart werden deze gegevens gecombineerd met de inventarisaties van Leestmans J. en Verschraegen T.

2. Het Pimpernelblauwtje

Biologische Fiche

Vleugellengte: 17 mm
Aantal eitjes: gemiddeld 130 tot 220
Mobiliteit: zeer honkvaste soort
Eén generatie per jaar
Vliegtijd: tussen midden juli en eind augustus
Duur levensstadia:

- ei: ca. 8 dagen
- Rups: ca. 330 dagen
- Pop: ca. 25 dagen
- Vlinder: 10 dagen (7-14)

Waardmier: *Myrmica scabrinodis*
Voedselplant: Grote pimpernel *Sanguisorba officinalis*

2.A. Beschrijving

Vegetatiestructuur en samenstelling

Het habitat voor het Pimpernelblauwtje *Maculinea teleius* kan omschreven worden als moerassig laagland. De sites waar deze soort voorkomt zijn vaak gelegen in valleigebieden of in de buurt van meren. De meeste populaties komen voor op vegetaties die gekarakteriseerd kunnen worden als Molinion (Pijpestrootjeverbond) of Arrhenaterion (Glanshaververbond) (Ebert 1991, Wynhoff 1992), maar er zijn ook populaties gekend van Philipendulion (Moerasspirearuietes) (Bink 1992) of zelfs venige stukken met riet of russen (Thomas 1984, Wynhoff 1992). Van deze vegetatietypes komen enkel deze in aanmerking die onbeschaduwde, afgeschermd zijn van de wind en die kleine reliëfverschillen kennen.

Over 't algemeen zijn extensief gebruikt hooiland of periodiek verlaten grasland de beste habitaten voor deze soort.

Waardplant

De waardplant van het Pimpernelblauwtje is de Grote pimpernel *Sanguisorba officinalis* L.. De eieren worden enkel afgezet op zeer jonge, groene bloemhoofdjes. Deze bloemhoofdjes zijn nog steeds deels bedekt door sepalen (Thomas 1984, Van der Heijden & Plat 1993). Wanneer de geschikte

bloemhoofdjes voor eiafzet verborgen zitten tussen de vegetatie zal het vrouwtje landen op een grote, hoge bloem om dan af te zakken naar de jongere.

Grootte van habitat en gebruik van habitat

De habitats kunnen zeer klein zijn met een lage bezettingsgraad van Grote pimpernel, maar aangezien het wenselijk is dat slechts één ei per bloemhoofd afgezet wordt, kan het aantal gastplanten best niet te klein zijn.

Veel sites bestaan uit een lappendeken van gemaaide en verlaten stukken. In deze vegetaties zal de eiafleg plaatsvinden in de gemaaide stukken en zullen de vrouwtjes de ruigten opzoeken voor nektarplanten. Het Pimpernelblauwtje heeft een beperkt territorium en verlaat dit niet snel. (Wynhoff 1995, 1996).

Nochtans zijn Pimpernelblauwtjes, in hun normale doen, zeer actief. Het percentage hervangsten bij mark-release-recapture studies in de gereïntroduceerde populatie van Nederland was bijzonder hoog. Dit in tegenstelling tot het weinig actieve Donkere pimpernelblauwtje. Vreemd genoeg is de dispersie (verbreiding naar nieuwe leefgebieden) van deze laatste, 'trage' soort groter als die van het Pimpernelblauwtje. (Wynhoff 1995, 1996).

Gedrag van de rupsen op de waardplant

Normaal wordt slechts één ei per bloemhoofd afgezet. Hierdoor is voedselconcurrentie vermeden vanaf de eerste tot de derde vervelling. Soms - bijvoorbeeld bij beperkt aantal waardplanten - kunnen tot drie eitjes gevonden worden op één bloemhoofd.

Gedrag van rupsen in nest van de gastmier

Vanaf midden juli tot midden september leven de rupsen van het Pimpernelblauwtje op de waardplant. Wanneer ze drie tot vier weken oud zijn, verlaten de rupsen de waardplant en kunnen door werkmieren naar mierennesten gedragen worden. Hiertoe worden ze aangezet door het afscheiden van een zoete stof. Binnenin het mierennest voeden ze zich met mierenbroed en overwinteren ze (Bink 1992, Weidemann 1986).

De belangrijkste gastmier is *Myrmica scabrinodis*, maar op meerdere locaties kan ook de *Myrmica rubra* zeer belangrijk zijn (Chardon & de Boer 1994, Figurny, pers. comm.). Wanneer het gedrag in de nest van de waardmier gelijkaardig is als bij het Tijmblauwtje *Maculinea arion*, is een grote dichtheid van relatief kleine nesten van *Myrmica scabrinodis* waarschijnlijk het belangrijkste voor een succesvol overleven.

In de meeste gevallen is het aantal en de grootte van de nesten van de waardmieren belangrijker dan een dichte bezettingsgraad van de waardplant.

2.B.Voorkomen in Europa en reden van achteruitgang

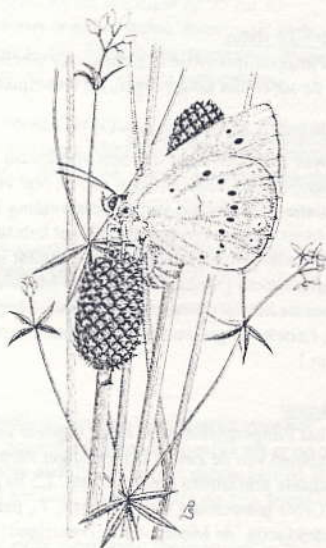
Status in Europa

De IUCN (1990) beschouwt het Pimpernelblauwtje als een bedreigde soort. In de Conventie van Bern (1990) kreeg ze de status van strikt beschermde soort. Verder is de soort opgenomen in de appendix van de Habitatrichtlijn van de Europese gemeenschap. In alle rode lijsten van de Europese landen, voor zover reeds opgemaakt, krijgt de soort een duidelijke beschermde status.

De grootste gekende populatie is die van Kostrza, nabij Krakow (Polen). Het aantal vlinders op een punt-transecttelling bedroeg meer dan 250 exemplaren in de piekperiode (1992). De hele populatie moet dat jaar meer dan 10 000 vlinders geteld hebben. (Van der Heijden & Plat 1993).

Redenen voor de achteruitgang

Wanneer de habitats meermaals gemaaid worden tussen juni en midden september, komt de waardplant de Grote pimpernel (*Sanguisorba officinalis*) niet voor met bloemhoofdjes in knop, zodat de vlinders niet tot eiafzet kunnen komen. Bij maaibeurten na 15 augustus worden de jonge rupsen of eitjes op de bloeiaren weggemaaid. Bovendien heeft bemesting en ontwatering van de hooilanden een negatief effect op de soort en leidt dit tot uitsterven (Kusdas & Reichl 1973, Schurian 1984, Schadewals 1986). De verruiging (hogere en dichtere vegetatie) die optreedt, belet een voldoende hoge bezettingsgraad van de mieren.

De populaties die de veranderingen in het landschap en op vlak van biotoop hebben overleefd, zijn zeer geïsoleerd geraakt, zodat ze vermoedelijk vatbaarder zijn voor uitroeiing (Thomas 1995). Het is mogelijk dat de populatie van het Pimpernelblauwtje nabij Kostrza (Polen) de enige gezonde metapopulatie is binnen Europa!

Beschermingsmaatregelen

Het areaal van het Pimpernelblauwtje strekt zich uit van Japan in het oosten tot de Europese landen in het westen. In vele landen komt de soort voor in cultuurland en niet in de natuurreervaten. Voor het voortbestaan van deze soort is het noodzakelijk kleinschalig grondgebruik en ouderwetse landbouwmethoden als braakligging te stimuleren. Dit betekent ook het voorkomen van drainage in moerassige stukken.

2.C. Voorkomen in België

Het Pimpernelblauwtje kwam talrijk voor in Hoogstraten tot het - vooral door het vervroegde maaien en omzetten van hooilanden - uitstierf in 1953. Het talrijke voorkomen van de grote pimpernel langs de Hoogstraatse wegbermen en de uitbreidende hooilandreservaten langs het Merkske en de Mark heeft ervoor gezorgd dat onze regio in een Europese Nota over het voortbestaan van de Mierenblauwtjes (*Maculinea*) is opgenomen voor een eventueel reïntroductieprogramma indien de habitats en de wegbermen terug voldoende ontwikkeld zijn. Hier volgt een fragment hieruit:

"Van Dyck, H., Maes, D. & Goffart Ph. (1997) The Maculinea-species in Belgium: distribution, status, threats and conservation priorities (unpublished)"

Sinds 1973 is de soort uitgestorven in België (Verstraete & de Prins 1976, Maes & Van Dyck 1996) en in Nederland sinds 1972 (Tax 1989). In 1990 werd de soort in Nederland gereïntroduceerd (Wynhoff 1992). Deze populatie bestaat op slechts één weiland, maar de aantallen blijven stijgen (Wynhoff & Van der Made 1995). Om wetenschappelijke redenen blijft de soort als uitgestorven beschreven in de Nederlandse Rode Lijst (Wynhoff & Van Swaay 1995).

Verspreiding in België

Het Pimpernelblauwtje kwam in twee riviervalleien in Vlaanderen voor. Het éne gelegen bij de Zenne tussen Brussel en Mechelen en het andere in het noorden, vlakbij de Nederlandse grens (De Mark, Hoogstraten). Het habitat bestond uit vochtige heischrale graslanden met Grote pimpernel.

Wettelijke status

Het Pimpernelblauwtje is wettelijk beschermd in Vlaanderen (sinds 22 - 9 - 1980). Dit betekent dat men de soort niet mag vangen, de waardplanten niet mag plukken en de habitats niet mag vernietigen.

Bedreigingen in Vlaanderen

De twee gebieden waar de soort voorkwam in Vlaanderen moeten aanzien worden als twee relictpopulaties, afgescheiden van de rest van de west-palearctische verspreiding. Van kleine populaties aan de rand van de verspreiding is geweten dat ze gevoeliger zijn voor uitroeiing. Wél moet toegegeven worden dat het habitat ook dramatisch veranderde door de moderne landbouw en verstedelijking. Het voormalige habitat langs de Zenne verdween volledig ten behoeve van straten en huizenbouw (Strick, 1972). In de Markvallei (waar de soort het laatst gezien werd in 1953) werden de meeste habitats omgezet tot intensief begraasde of gemaaide velden. Nochtans is een klein aantal natte heischrale graslanden met Grote pimpernel nog steeds aanwezig (Verschraegen, T., pers. comm.)

Toekomst

Om het Pimpernelblauwtje terug tegen te komen in Vlaanderen is een reïntroductie de enige optie. Het gebied van de Zenne is niet langer mogelijk, maar de Markvallei in Hoogstraten bezit nog steeds heischrale graslanden (gemidd. opp. 1,5 ha) en wegbermen (gemidd. lengte 320 m, tot. lengte 19 km) met Grote pimpernel (Verschraegen, T., pers. comm.). De afstand tot de dichtstbijzijnde populatie (reïntroductie 'de Moerputten', Nederland) is ongeveer 40 km, maar het gebied in Hoogstraten sluit aan bij Pimpernelgraslanden langs de Nederlandse kant van de grens.

Gezien de beperkte fondsen die er bestaan voor soortbescherming en reïntroductie enerzijds en, anderzijds de beperkte verspreiding in Vlaanderen, wordt de reïntroductie niet aanzien als een hoofdprioriteit. Een gezamenlijk Nederlands-Vlaams reïntroductieproject in deze grenszone behoort tot de toekomstmogelijkheden. Verder onderzoek hier omtrent is noodzakelijk.

Gesprek met Marcel Pillen, Wijnegem (28 februari 1998)

Marcel Pillen (85 jaar) ging - aangezet door F.C. Overlaet (Zoo Antwerpen) - op zoek naar het pimpernelblauwtje. Zijn eerste waarneming van deze soort gebeurde op een vochtig hooiland vlakbij het kasteel van Elewijt (vallei van de Zenne). Vervolgens ging hij ook op zoek naar dit kleine dagvlindertje in de vallei van de Mark, nabij Hoogstraten. Meerdere jaren bezocht hij hier een vaste plek, waar de soort talrijk rondvloog.

Het betreffende hooiland was behoorlijk klein, hoogstens een halve hectare. In de onmiddellijke omgeving lagen meerdere van deze hooilandjes, maar niet met zo'n grote bezettingsgraad van grote pimpernel. Ook op de wegbermen zag het 's zomers donker bloedrood van de bloemhoofdjes.

De vegetatie was begin augustus zeer kort. De 60 à 70 cm hoge pimpernelbloemen die hierboven uitstaken waren duidelijk aspectbepalend. Afgaande op een recente foto van de Oude Markmeander (Reservaat Afdeling Natuur), merkte Dhr. Pillen als grote verschilpunt met de voormalige toestand van de hooilanden, de hoge grassen en andere ruigtekruiden tussen de pimpernel. Dit was zeer positief voor de waardmier, die gebaat is bij een grasland waar de zonnestralen tot op de bodem vallen.

Het hoogtepunt van de vliegperiode situeerde zich tussen 7 en 10 augustus. De vlindertjes waren rond deze dagen bijzonder actief aan 't rondvliegen. Hoewel het behendige vliegers waren, werden ze niet gezien op de hooilanden errond. Dhr. Pillen schatte de maximaal aantallen op dit kleine hooiland op 25 tot 30 exemplaren. Een perfecte tijds aanduiding is niet te achterhalen, maar moet zich situeren eind jaren vijftig, begin van de jaren zestig. Toen kwam tevens een bruusk einde aan deze florissante populatie. Het hooiland werd immers omgeploegd.

Sindsdien werd deze populatie niet meer bezocht. Het is jammer dat Dhr. Pillen slechts zeer fragmentair kan spreken over de populatie in de Markvallei. (Enkel ter hoogte van de brug over de Mark te Wortel (Zandstraat)). Anderzijds is het van grote waarde een idee te hebben van tenminste één gebiedje.

Bij deze wil ik de heer en mevrouw Pillen nogmaals danken voor hun verhaal én voor het feit dat ze in die tijd zo ver met de fiets reden (Wijnegem-Hoogstraten) om een onopvallend blauwtje te gaan bekijken.

2.D. Reïntroductie

Aangezien de soort in zeer grote honkvast is, zijn reïntroductieprogramma's belangrijk voor het behoud op nationale op regionale schaal. Natuurlijke herkolonisatie is slechts mogelijk als er op zeer korte afstand van deze plek een populatie voorkomt met grote dichtheid. Om een nieuw habitat te bevolken dat van één tot vijf kilometer verwijderd is, heeft het Pimpernelblauwtje op zijn minst tien jaar nodig (Thomas 1995).

Uit de reïntroductiepoging in Nederland is gebleken dat dit zelfs overdreven optimistisch is. Op vijf jaar tijd is er immers nog geheel geen dispersie! (Wynhoff & Van der Made 1995).

In Nederland werden 86 volwassen dieren van de Kostrzapopulatie uitgezet. De gereïntroduceerde populatie groeide na uit tot 700 exemplaren (1992), om daarna terug te vallen tot een grootte van ongeveer 350.

Het Pimpernelblauwtje is zeer honkvast. De gereïntroduceerde populatie in Nederland zit nog steeds op hetzelfde grasland, waar de vlinders werden losgelaten.

De grootst gekende afstand, die afgelegd werd is 2500 m (cit. B. Binzenhöfer).

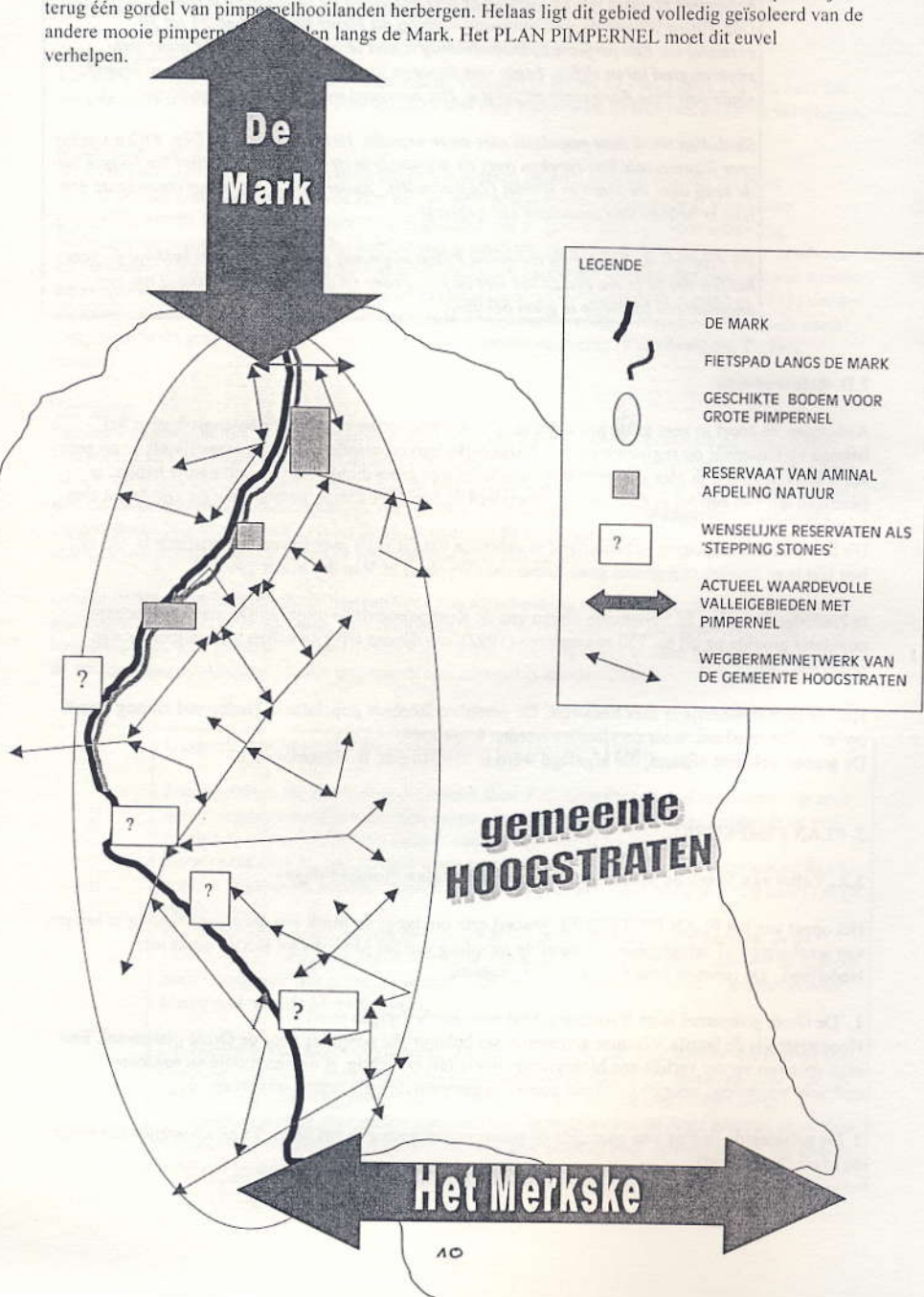
3. PLAN PIMPERNEL

3.A. Vallei van Mark en Merkske: één aaneengesloten pimpernelzone

Het opzet van het PLAN PIMPERNEL bestaat erin om langs de Mark een aaneenschakeling te krijgen van wegbermen of natuurgebieden vanaf de monding van het Merkske tot aan de grens met Nederland. De redenen voor dit plan zijn tweërlei:

1. De Grote pimpernel is op Vlaamse schaal een zeer bedreigde soort. Hoogstraten is de laatste Vlaamse gemeente met belangrijke potenties voor de Grote pimpernel. Een stop voor een verder verlies aan biologische diversiteit indachtig, is dit een mooie en haalbare opdracht weggelegd voor de overheid zowel op gemeentelijk als regionaal niveau.
2. De geïsoleerde ligging van enerzijds de natuurontwikkeling in het Merkske en anderzijds die langs de Mark (Nederland)

het Merkske is één grensoverschrijdend natuurgebied van > 600 ha. Afgaande op de inventarisatie van het studiebureau Everts-De Vries (1996) zien we dat deze plant langs geheel de lengte voorkomt. Door het aangepaste beheer op de reeds verworven reservaatgronden, zal deze beekvallei op termijn terug één gordel van pimperlhooilanden herbergen. Helaas ligt dit gebied volledig geïsoleerd van de andere mooie pimperlgebieden langs de Mark. Het PLAN PIMPERNEL moet dit euvel verhelpen.

3.B. Wegbermen: cruciale verbindingen door cultuurland

Voor een goede bescherming van het Pimpernelblauwtje moet men zich concentreren op een goed beheer van de waardplant, namelijk de Grote pimpernel. De dynamiek van de populatie is onmiddellijk gecorreleerd aan de dichtheid en het verspreidingspatroon van de plant (Thomas 1991, Thomas 1995). Het maaien van hooilanden, waar het blauwtje in voorkomt, zou moeten gebeuren vóór midden juni en ná midden september. In dit eerste geval is er nog voldoende hergroei bij de plant voordat de volwassen vlinders komen. In het tweede geval is de migratie van de rupsen naar het nest van de waardmier reeds gebeurd (Schurian 1984, Wynhoff 1992, Thomas 1995). Door het maaien met zware landbouwmachines wordt de grond vastgedrukt, wat leidt tot een achteruitgang van het aantal mierennesten (Schurian 1984, Wynhoff 1992).

VOORGESTELDE WERKWIJZE:

- eerste maaibeurt > 15 juni
- tweede maaibeurt in september: bij deze maaibeurt wordt niet alleen de wegberm, maar OOK DE SLOOTKANT gemaaid en het maaisel afgevoerd.

Een 'rode draad' in dit PLAN PIMPERNEL vormt de Mark, met zijn potentieel waardevolle oevers. Ook de bermen langs het fietspad vormen een ideaal biotoop voor deze plant. Deze wegberm moet minstens tweemaal per jaar gemaaid en afgevoerd worden om de voedselrijkdom terug te dringen. Dit zal ook de fietsers ten goede komen! De hoge grassen en brandnetels zullen immers op termijn de weg moeten vrijmaken voor een beemdflora met o.a. de Grote pimpernel.

3.C. Oude Markmeanders als 'stepping stones'

Wegbermen zijn waardevolle biotopen voor het pimpernelblauwtje. Toch geven ze weinig zekerheid voor een efficiënt uitzwermen. De vlinder richt zich op deze plant bij het rondvliegen en kan de wegbermen zijn weg vinden door de vallei. Toch is het maar de vraag of een populatie zich voldoende kan ontwikkelen op een wegberm zodat ze op haar beurt nieuwe gebieden kan koloniseren.

Een grotere zekerheid bieden hooilandjes die jaar na jaar op de juiste manier worden beheerd. Wanneer we op regelmatige afstand, hooilandjes langs de Mark creëren, kunnen deze als stapstenen de weg van Het Merkske naar de Mark vergemakkelijken.

Deze hooilandjes moeten niet groot zijn. Een oppervlakte van 0,5 of 1,5 ha kan al voldoende zijn. Het spreekt voor zich dat een groter gebied een grotere populatie kan herbergen.

Als ideale voorbeeld kunnen we refereren naar de Oude Markmeander te Meersel-Dreef. Een gericht beheer van maaien en afvoeren heeft hier terug een massa pimpernelbloempjes opgeleverd.

4. De waardmier

In de levenscyclus van het pimpernelblauwtje spelen mieren een cruciale rol (zie 2.A). Werksters dragen het jonge rupsje in het nest, waar het na een verblijf van meer dan 10 maanden als volwassen vlinder terug naar buiten komt.

In het levensverhaal van het pimpernelblauwtje is slechts één mierensoort belangrijk: de *Myrmica scabrinodis*.

4.A. Beschrijving

Myrmica scabrinodis behoort tot het geslacht van de KNOOPMIEREN. Dit geslacht telt bij ons ongeveer 10 soorten. Ze onderscheiden zich van andere mieren door twee bolvormige 'knopen' tussen achterlijf en borststuk.

Voor een verdere determinatie van de soort kan men o.a. 'De mierenfauna van de Benelux' gebruiken

4.B. Voorkomen en biotoopvoorkeur

Vrij algemene soort op zand- en heidegrond, eveneens op natte Spagnum. Waarschijnlijk niet zo algemeen als wordt beweerd. Men kan deze soort het talrijkst aantreffen in extreem natte biotopen zoals veengebieden, maar ook in gemaaide, zeer natte hooilanden. De soort vermijdt aaneengesloten bos en hooggrazige graslanden. Komt niet voor in de buurt van menselijke woonkernen.

4.C. Voorkomen in Hoogstraten

Er bestaan geen waarnemingen van de laatste twintig jaar.

Vandaar wordt dit jaar door de 'Vieze-beestjeswerkgroep' van de NATUURWERK GROEP Markvallei gestart met een oriënterende inventarisatie. Hierbij zal worden gepoogd in kenmerkende biotopen (droge wegberm, vochtige wegberm, door hooiland, vochtig hooiland) door steekproeven een idee te krijgen van de verspreiding van deze mier.

Tom Verschraegen

Verhuis! Verhuis! Verhuis! Verhuis!

Actief lid van onze vereniging emigreert naar het Nabije Oosten !

Evenwel geen paniek:

- De strijd voor verwerving en optimaal beheer van het Merkske blijft voortduren, zij het soms vanop afstand!
- Het OOGSTFEEST moet nóg meer bekendheid krijgen als sport- en cultuurmanifestatie!
- En aan den toeg zullen nog vele plannen gesmeed en glazen geleege worden!

Iedereen is welkom op mijn nieuwe adres (zowel voor vragen als voor 'vlaai'):

Tom Verschraegen
Dorpsstraat 32
3520 Zonhoven
011 81 48 96

(voor de snelle jongens: E-Mail en fax. volgen later!)

Open Natuurdag

17 mei 1998

Focus op de Mark

Met 'Focus op de Mark' is de Natuurreservaten-afdeling Rijkvorsel-Hoogstraten aan haar tweede deelname aan de 'Open natuurdagen' toe. Twee jaar na de oprichting van de nieuwe afdeling kan Natuurreservaten het grote publiek uitnodigen voor een wandeling in het **natuurreservaat van Meersel-Dreef** !. Sinds kort wordt de draad hier weer opgenomen. In samenspraak met de eigenaar, Natuurreservaten huurt het 16 ha grote gebied van Jean Guy Dupret, zullen de beheerswerkzaamheden weer worden aangevat.

Met 'Focus op de Mark' nemen de medewerkers van Natuurreservaten op 17 mei de formule van vorig jaar voor een groot deel over. Het fietspad langs de Mark dient als ruggegraat voor een **fiets - foto - zoektocht**. De fietstocht is opnieuw op maat van het hele gezin gesneden. De afstand is niet te groot en leidt de deelnemers langs rustige fietspaden. Op verscheidene plaatsen langs het traject staan natuurgidsen om extra uitleg te geven. Af en toe kan je ook eens een kijkje nemen in de natuurgebieden die langs het parcours gelegen zijn : Natuurreservaten-reservaat Meersel-Dreef, Koeberg in Groot-Eyssel, domein Elsakker (Aminal), de oude Markmeanders en beemdrestanten (Aminal), ...

Aan de fotozoektocht zijn enkele mooie prijzen verbonden. Deelnemen is gratis. Het parcours wordt in wijzerszin afgelegd. Je kan best **starten** aan de **Zandberg te Meer** of aan de **watermolen in Meersel-Dreef**.

Aan de watermolen wordt overigens een gezellig marktje opgesteld. Je kan er een glaasje drinken, maar ook kennismaken met natuurverenigingen, Wereldwinkel, ecologisch en verantwoord biologische producten, ... Les musamants brengen Ierse Folkmuziek in de tent en leden van natuurreservaten presenteren er hun percussiegroep.

Natuur is er voor iedereen. Iedereen is daarom van harte welkom op **Zondag 17 mei** tussen **14.00 en 17.00** uur in Meer, Meerle en Meersel-Dreef.

Om alles optimaal te laten verlopen zijn er veel helpes nodig (begeleiders in de verschillende natuurgebiedjes, startplaats Zandberg en Watermolen, helpers aan de info-en drankenstand, ...)

Iedereen die wil meewerken wordt verzocht zo spoedig mogelijk hun naam door te geven aan Wim Verschraegen (03/314.67.25)

Verslagen activiteiten

Vogelrevalidatiecentrum Zundert - 4 januari 1998

Toen we aan het lokaal verzamelden, merkten we de eerste tekenen van de vroege lente al. Het zonnetje scheen volop en de eerste kleine vos verliet zijn overwinteringsplaats. Daarna vertrokken we naar het vogelrevalidatiecentrum, waar nog enkele van ons stonden te wachten. Na een inleiding met dia's over de werking en het ontstaan van het centrum, werd de groep in 2 verdeeld voor een rondleiding in de gebouwen en langs de buitenkooien.

Zo kwamen we o.a. in de operatiekamer waar vogels met bv. een gebroken vleugel of poot worden geopereerd. We zagen nog een witte kraai, lawaaijige papegaaien, vinnige woestijnratjes, een overwinterende vleermuis en van die 'kermischildpadjes' waar de eigenaars geen blijf meer mee weten.

Moe en tevreden keerden we terug !

Busreis Zeeland - 1 februari 1998

Met de natuurvereniging van Essen vertrokken we met een volle bus richting Zeeland. Zo ver zijn we echter niet gereden. We verbleven dit jaar hoofdzakelijk in Oud-Beierland. Het aantal vogels viel wel wat tegen, maar de pic-nicplaats was opperbest (en dat maakt veel goed).

Het was namelijk een natuurzoekerscentrum met een tentoonstelling over de bever, opgezette vogels, zoogdieren, insecten en met een gezellige cafetaria. Vooral Jack dacht dat hij in de hemel was. Na jarenlang zwerven, speuren en zoeken op heel onze aardbol vond hij in de bibliotheek een oud grassenboek waar hij al zoveel jaren naar verlangde. Meer nog, het was zelfs te koop, ondanks dat hij opgenomen was in de bibliotheek.

Moe en redelijk tevreden (evenals de buschauffeur) keerden we terug !

Verdronken land van Saeftinghe - 1 maart 1998

Na enkele jaren van rustpauze, conditie-en krachttraining waren we terug paraat voor een tocht in het verdronken land. Swooike, onze gids, was natuurlijk ook van de partij. Anders lagen we nu op de bodem van de Schelde. Het was juist springtij geweest, zoals altijd 3 dagen rond nieuwe en volle maan. Dit merkten we aan de verzopen ratten en konijnen die we onderweg tegenkwamen. Er bleken ook nog een aantal koeien vermist te zijn, maar deze ^{hebben} we niet gezien.

De Feel zette als eerste de wandeling goed in. Hij ging zijn schoenen testen op waterdichtheid (dit op aanraden van Test Aankoop ?). Van zijn botten wist hij dit al. Jorn kon natuurlijk als haantje-de-voorste niet achterblijven en liep zomaar een geul in, net zolang tot hij in het water viel en ... 'de meisjes' keken. 'De meisjes' holden naar goede gewoonte een heel stuk achter de groep (mochten we het geroddel niet horen ?). Het water bracht hen echter nog op andere ideeën en zo verschenen er plots 3 sirenes aan de Scheldeoever. Jammer dat de boten hen niet konden horen. Zij zouden anders zeker en vast de legende eer aan doen en vastvaren in het zand. De enige die ze wisten te misleiden was de zonnegod die een flinke portie regen, hagel en koude wind bracht.

In vergelijking met de voorgaande jaren, waren de omstandigheden bij terugkomst veel comfortabeler zijn. Er staat nu immers een bezoekerscentrum met een warme kleedkamer.

Zo fit als een hoentje en zeer tevreden keerden we (en Feel met zijn botten) naar het warme cafeetje terug.

Ingrid Brosens & Wim Verschraegen

ACTIVITEITENKALENDER

Legende voor de wandelingen:

- ★ : te doen met hoge hakken en kinderwagens!
- ★★ : wandeling voor wandelaars !
- ★★★ : voor Limbo-dansers onder de prikkeldraad en slagen in een proef sloot-springen.
- ★★★★ : ploetertocht voor de "echten" !!!

Woensdag 1 april 1998

EZELSKOERS

Wedstrijd die wordt betwist in verschillende reeksen.
Indien mogelijk eigen lastdier meebrengen !

Waar? Wanneer? Halsche Beemden om 19.00 uur.

Verantwoordelijken: Guy Segers en Eric Meyvis.

Organisatie: Zoogdieren- en Vissenwerkgroep.

Zondag 19 april 1998

WEIDEVOGELTOCHT

Op zoek naar grutto's, kieviten, scholeksters, wulpen, enz...

Waar? Wanneer? Lokaal Karel Boomstraat om 14.00 uur met fiets.

Verantwoordelijke : Bart Hoeymans (Tel. 314.48.48)

Organisatie: Vogelwerkgroep en JNM.

Zondag 26 april 1998

★ **ELSAKKER**

In samenwerking met de BGJG brengen we op deze Dag van de Aarde een bezoek aan dit onvolprezen gebied in Meerle.

Waar? Wanneer? Ingang Elsakker Chaamseweg Meerle om 14.00 uur

Verantwoordelijke : Marcel Adriaensen (315.90.40)

Organisatie: BGJG + VMPA + Natuurwerkgroep

Weekend 1 - 3 mei 1998

PIEPWEEKEND

Waar? Wanneer? Ten huize van Guy Segers, Sluiskensweg 4, Meer om 14 u. o.a. fiets meebrengen

Verantwoordelijke: Bart Hoeymans (Tel. 314.48.48)

Organisatie: JNM

Aanmelden voor **26 april** !!! (bij Bart)

Zaterdag 9 mei 1998 ★ ★ VLEERMUIZENTOCHT

Waar? Wanneer? Lokaal om 20 uur - Wortel Kerk om 20.30 uur

Verantwoordelijke: Jorn Van Den Bogaert (014/63.40.41) Fiets !

Organisatie: JNM en Natuurwerkgroep.

Woensdag 6 mei 1998 :VERGADERING NATUURRESERVATEN

Waar? Wanneer? In het lokaal om 20.00 uur

Verantwoordelijke: Dimitri Van Pelt (03/314.35.14)

Organisatie: Natuurreservaten

Zondag 10 mei 1998: ★ ★ ★ WANDELING IN HALSCHE BEEMDEN

Samen op wandel met de vogelwerkgroep van Zundert. Wie laat zich niet bekoren door vogelgezang in de morgen?

Waar? Wanneer? Om 8.30 uur aan kapelletje Hal

Verantwoordelijke: Jef Leestmans (314.60.14)

Organisatie: Wielewaal.

Zondag 17 mei 1998

OPEN NATUURDAGEN

Zie de aankondiging elders in dit blad.

Vrijdag 12 juni 1998

KOEPELVERGADERING

Waar? Wanneer? In het lokaal om 20.00 uur

Verantwoordelijke: Jef Leestmans (314.60.14)

Organisatie: Natuurwerkgroep Markvallei.

Zondag 14 juni 1998 ★ ★ ★ WANDELING LANGS HET MERKSKE

Natuurwandeling vanaf de Halsche Beemden naar Zondereigen langs de oevers van het Merkske. Dagtocht!! Pick-nick meebrengen.

Waar? Wanneer? Om 9.00 uur aan kapelletje Hal

Verantwoordelijke: Jef Leestmans (314.60.14)

Organisatie: Natuurwerkgroep Markvallei.

Vrijdag 19 juni 1998 Dead-Line Bieteutje.

Zondag 5 juli 1998 ★ ★ NATUURRESERVAAT MEERSEL-DREEF

Wandeling op het 16 ha groot gebied dat in beheer gegeven werd aan Natuurreservaten.

Waar? Wanneer? Om 14.00 uur aan parking Klooster

Verantwoordelijke: Drej Oomen (315.02.45)

Organisatie: Natuurreservaten.

Van 20 tot 29 juli 1998: JNM-KAMP in AUEL

Zondag 30 augustus 1998: BEZOEK AAN HET ZWIN

Najaar: WEEKEND : SPOREN SPEUREN !

TER INLICHTING:

Zondag 29 maart: Eerste **entomologische studiedag** in het KBIN te Brussel.

Donderdag 2 april: 19.30 u: **Hoorzitting** over het Provinciaal Milieubeleidsplan regio Turnhout. Plaats: Paterspad, Patersstraat 100, 2300 Turnhout.

Vrijdag 8 mei: 20.00 uur: **Lezing** over Europese Dagvlinders door Derek Gibson. Plaats: De Ruif in Chaam.

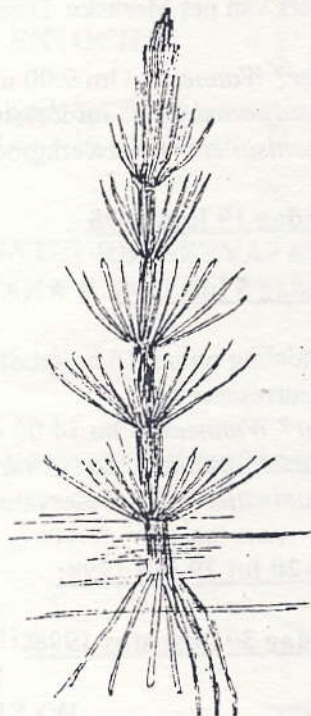
P.W.G. 1998

Plantenwandeling-kalender

1. Donderdag 16 april : De Moeren Zondereigen
(*) Vertrek 19.00 uur : Kerk te Hoogstraten
2. Donderdag 23 april : Bolk/Keirschot Rijkevorsel
(*) Vertrek 19.00 uur : Kerk te Hoogstraten
3. Donderdag 30 april : Duivelskuil
(*) Vertrek 19.00 uur : Kerk te Hoogstraten
4. Donderdag 7 mei : De drie gezusters Meer
(*) Vertrek 19.00 uur : Vredesboom (aan't Fortuin) te Meer
5. Donderdag 14 mei : Halse Beemden en omstreken
(*) Vertrek 19.00 uur : Kerkplein te Minderhout
6. Donderdag 28 mei : Beis lijntje Weelde
Vertrek 19.00 uur : kerk te Hoogstraten
7. Donderdag 4 juni : Waalienberg Zundert
(*) Vertrek 19.00 uur : Vredesboom (aan't Fortuin) te Meer
8. Donderdag 11 juni : Bolk/Keirschot Rijkevorsel
(*) Vertrek 19.00 uur : Kerk te Hoogstraten
9. Donderdag 25 juni : De Koeberg Meerle
Vertrek 19.00 uur : Vredesboom (aan't Fortuin) te Meer
10. Donderdag 13 augustus : Composietenwandeling
Vertrek 19.00 uur : Kerkplein te Minderhout

(*) Bij nat weer laarzen meebrengen

lidsteng

bosanemoon

Broedgevallen
'Verdronken land van Saeftinghe'
1997

Bruine kiekendief	:	12 broedparen
Waterral	:	30 broedparen
Zilvermeeuw	:	9.000 broedparen
Visdief	:	472 broedparen
Kokmeeuw	:	850 broedparen
Grauwe gans	:	20 broedparen
Bergeend	:	289 broedparen
Kluut	:	23 broedparen

Informatie van Saeftinghegids Swooike Stevens

NIEUW

Beleidswerkgroep Markvallei

NIEUW

Iedereen die wil meewerken en ideeën heeft over
milieu-en natuurbeleid
mbt. Hoogstraten en Rijkvorsel
wordt verzocht contact op te nemen met
Jef Leestmans (03/314.60.14)

de Pastinaker

Natuur- en Dietoeding

* Samengestelde kruidenthee's

* Diverse honing, kruiden, enz...

Vrijheid 188, 2320 Hoogstraten

Jaarverslag Plantenwerkgroep

Verleden jaar was het een echt inventarisatiejaar, wij hebben veel gezien, maar het moest allemaal te snel gebeuren. Van Wortel tot Rijksoorsel en een stuk van Hoogstraten hebben we afgelopen. Ieder weiland, akker, sloot, ven, plasje, bos, heggen, alles hebben we gehad.

Dit alles om de heren van de ruilverkaveling te kunnen overtuigen van de waarde van de mooie stukken natuur, om ze toch maar te sparen.

Iedere donderdagavond, zon- en verlofdagen zijn we op pad geweest en hebben we aangeduid op het plan welke planten er groeien. Later heeft Jef alles op originele papieren gezet in een speciale code. Jef, hartelijk dank voor al dat werk. (dagen en nachten moet hij daar nog mee bezig geweest zijn).

Om alle planten op te noemen die we gezien hebben, is niet te doen in dit verslag, maar enkele zeldzame wil ik toch vermelden:

Moerasandijvie	(Senecio paludosus)
Gewoon vogelmelk	(Ornithogalum umbellatum)
Hemelsleutel	(Sedum telephium)
Penningkruid	(Lysimachia nummularia)
Look zonder look	(Alliaria petiolata)
Wateraardbei	(Potentilla palustris)
Grote Pimpinel	(Sanguisorba officinalis)
Watermunt	(Mentha aquatica)
Vrouwenmantel	(Alchemilla vulgaris)
Dotterbloem	(C. alba palustris)
Bosanemoon	(Anemone nemorosa)
Bittere veldkers	(Caulamine amara)
Knolsteenbreek	(Saxifraga granulata)
Gewoon nagelkruid	(Geum urbanum)
Slanke sleutelbloem	(Primula elatior)
Beekpunge	(Veronica beccabunga)
Muskuskruid	(Adoxa moschatellina)
Dalkruid	(Maianthemum bifolium)
Lidsteng	(Hipuris vulgaris)
Waterdrieblad	(Menyanthes trifoliata)
Wilde Reseda	(Reseda Lutea)
Verschillende zegge soorten	(Carex)
Holpijp	(Equiseta fluviatile)
Koningsvaren	(Osmunda regalis)

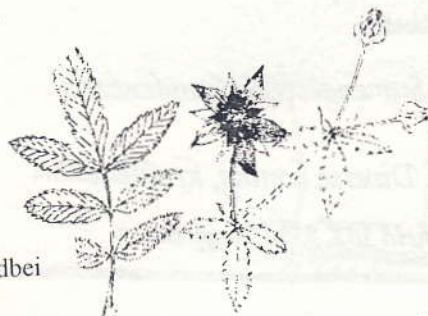
waterdrieblad

Ik ben zeker nog vele zeldzame en andere mooie planten vergeten, maar geen nood, dit jaar gaan we terugzien op de belangrijkste plaatsten en dan op ons gemak.

Als u interesse zou hebben om eens mee te gaan, kom gewoon naar de afspraak van onze kalenderwandelingen in 1998.

Tot ziens
Jack

wateraardbei

muskuskruid

Weidevogelbescherming subsidies van gemeente Hoogstraten

Op voorstel van de natuurverenigingen, die in Hoogstraten in het G.N.O.P. (Gemeentelijk NatuurOntwikkelingsPlan) vertegenwoordigd zijn, is de gemeente bereid gevonden om weidevogels te beschermen. Hiervoor is geld in de begroting voorzien en wordt er subsidies gegeven voor nestbescherming. Elke boer die daadwerkelijk rekening houdt met weidevogels in zijn weide of grasland kan subsidies krijgen. De regeling is nog niet volledig uitgewerkt maar er is uiteraard zoiets nodig als een onafhankelijke partij die de nesten controleert, die helpt met zoeken, kortom die vanop afstand gadeslaat. Het is eigenlijk een rol die weggelegd is voor de georganiseerde natuurliefhebber. Zeg maar diegenen die binnen de natuurvereniging Markvallei actief zijn in de vogelwerkgroep.

Dit artikel is eigenlijk bedoeld als oproep, om u, als natuurliefhebber, dit jaar bijzondere aandacht te willen besteden aan de observatie van weidevogels. Het gaat hier vooral over **Grutto** en **Wulp**. In Hoogstraten zou het gaan om tussen 50 en 100 nesten. Als de subsidieregeling eenmaal definitief rond is, is het wellicht goed het voorkomen van deze weidevogels te signaleren om dan richting eigenaar een bescherming te bekomen. Met de subsidieregeling in het vooruitzicht moet dit wel lukken. Anderzijds zou het kunnen dat wij via de gemeente gevraagd worden om nesten te controleren of nesten mee te gaan zoeken. Daarvoor is alle hulp meer dan welkom.

Weidevogelliefhebber, gelieve dus voorbereid te zijn als je binnenkort wordt aangesproken.

Marcel Adriaensen

Fenelogisch onderzoek vogels

Sinds vele jaren wordt er onderzoek verricht na de aankomstdata van vogelsoorten in Vlaanderen na de winterperiode. Ook dit jaar wordt er vanuit de nationale wielewaal vogelwerkgroep een oproep gedaan om deze aankomstdata door te geven.

Een formulier is te vinden in Oriolus of anders noteer je op een blad papier soort, datum, aantal, postnr., gemeente en waarnemers

Gegevens worden verwacht bij :

Vogelwerkgroep Wielewaal
tav. Karl Van Rompaey
Beukenlaan 41
2560 KESSEL

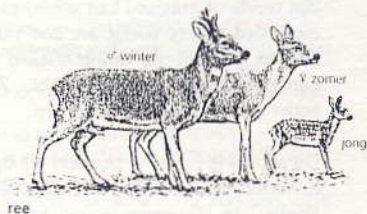
Het leven van de ree (*Capreolus capreolus*). Reewild in Wortel- en Merksplas-Kolonie.

Biotoop

Reeën hebben een voorkeur voor loof- of gemengd bos met veel ondergroei zoals bramen, varens, struiken... die als dekking kan dienen. In loofbossen zonder enige ondergroei zal men dus zelden reeën waarnemen. Deze bossen moeten afgewisseld worden met akkers en weiden.

Op sommige plaatsen leven reeën het grootste deel van het jaar in het veld, de zgn. veldreeën.

In zeer dichte, gesloten bossen ontbreken de reeën ook geheel, omdat reeën ook velden nodig hebben voor hun voedsel.

Voedsel

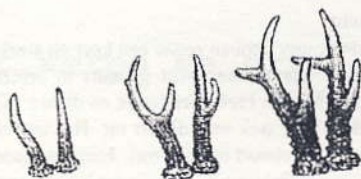
Reeën eten licht verteerbare, energierijke kost als kruiden, grassen, knoppen, en loten van bomen en struiken, eikels, bladeren, varenscheuten, korstmossen, paddestoelen, maar ook landbouwgewassen zoals bieten, maïs en aardappelen. In de winter eten ze ook gras, knoppen, mos, bast en eenjarige twijgen van loof- en naaldbomen. In Wortel- en Merksplas-kolonie worden de reeën in de winter bijgevoerd met maïskolven.

Voortplanting

De bronsttijd valt in juli en augustus. In deze periode is het vaak moeilijk om reeën te zien. Zo heb ik op Wortel-Kolonie slechts tot half juli reeën waargenomen. De geit probeert allereerst door geurverspreiding een reebok aan te trekken, in mindere mate door een lokge-luid, fiepen genoemd. Zo kon ik op 16 juli '97 te Wortel-Kolonie een reebok (een spitser*) naderbij lokken door het fiepen van een reegeit na te bootsen met behulp van een lokfieper. Na de paring (die maar enkele seconden duurt) blijft de bevruchte eicel tot december in kiemrust (reeën zijn namelijk de enige hertachtigen die een verlengde draagtijd hebben) omdat er bij reeën ook een soort nabronst is. De reeën die in juli-augustus nog niet bevrucht werden, zijn dan in november-december nog enkele weken bronstig, zodat ze eventueel nog bevrucht kunnen worden. Daarna begint de vrucht zich te ontwikkelen zodat de reekitsen* tussen half mei en half juni geboren worden. Bij de eerste worp wordt meestal maar 1 kits per geit geboren, later meestal 2 en soms zelfs 3. De reekitsen worden in de dichte dekking geboren en blijven de eerste 10 dagen in de dekking liggen, waar ze door de moeder gezoogd worden. Daarna volgen ze de moeder overal, zodat ik in Wortel-Kolonie op 5,6 en 9 juli '97 telkens 1 geit met haar 2 volgende kitsen waarnam. Op 9 juli '97 heb ik de jongen al zogend bij moederree waargenomen (de vlektekening was al aan het vervagen : tegen eind augustus is deze tekening normaal gezien volledig verdwenen). In het eerste levensjaar sterven er meestal nog verschillende reekitsen door zwakheid, ziekte, ... zodat ik op 19 januari '98 reeds 1 van deze 2 jongen (geitkits*) dood aantrof op slechts enkele 100 meter van waar ik ze eerder als jong had waargenomen. (wat er op wijst dat ze nog steeds in hetzelfde territorium leven). Zo vond ik op Merksplas-Kolonie op 26 november '97 een spitser of gaffelbok* (het gewei was afgeknagd) die slechts tussen de 13- en 15 maanden oud was toen hij gestorven was.

Geweiontwikkeling

Bokkitsen* ontwikkelen meestal een klein, nauwelijks zichtbaar 'knobbel'gewei, dat in de winter afvalt. Daarna ontwikkelen ze hun eerste echte gewei dat meestal slechts tot 10 cm uitgroeit. Zo zag ik op 8 maart '98 op Merksplas-Kolonie een reebok met reeds volgroeid bastgewei* van zo'n 10 cm. In het eerste jaar is dit gewei meestal een spitsgergewei, soms een gaffelgewei,

* spitser

* gaffelbok

* zesender

zo nam ik op 30 en 31 mei '97 een slechts 1 jaar oude gaffelbok waar op Wortel-Kolonie. Vanaf 2 jaar is dit meestal een zesender* of een gaffelbok. Maar ook hier zijn uitzonderingen op, zo zag ik op 7 mei en op 16 juli '97 op Wortel-Kolonie een spitsger die bij later afschot ± 6 jaar oud bleek te zijn (ook moordbok* genoemd) die het op 7 mei '97 zelfs waagde om een aanvalspoging op mij te ondernemen. Oude reebokken vegen* hun gewei het eerst (in maart), jongere later (april) en jaarlingbokken* het laatst (mei). Na het vegen (dat enkele uren duurt) ziet het gewei wit. Het gewei krijgt zijn oorspronkelijke kleur door te vegen en slaan tegen planten en bodem (naaldhout geeft donkerdere geweien dan loofhout). Oude reebokken werpen hun gewei het eerst af (oktober), jongere bokken werpen later af (november). Bij oude bokken gaat het gewei meestal terugzetten : het gewei wordt kleiner en krijgt minder en/of kortere vertakkingen (soms zijn er zelfs geen vertakkingen zoals ik op 7 en 16 mei '97 op Wortel-Kolonie waargenomen had).

Levenswijze

In de winter leven reeën in kleine groepjes (sprongen) van zo'n 3 tot 5 stuks (in de Kempen, elders kunnen zo'n groepen soms enkele tientallen reeën omvatten). Tijdens de winter oriënteren reeën zich tijdens het vluchten op de spiegel van hun voorganger. In het voorjaar vallen deze groepen uiteen en bezetten de bokken een eigen territorium dat ze markeren door met hun gewei tegen bomen te wrijven waardoor er een secreet uit de voorhoofdscklier (die zich tussen de geweistangen bevindt) vrijkomt (zo zag ik op 16 mei '97 op Wortel-Kolonie een markerende zesser). Reeën slapen in ovaalvormige legers in de bladlaag van het bos : met de voorpoten schrapen reeën de bladeren en takjes weg zodat ze op de kale grond gaan liggen. Deze legers zijn zo'n 45 op 60 cm groot. In de winter kunnen er meerdere legers op slechts enkele meters van elkaar liggen. Reeën gebruiken hun leger zelden meermaals na elkaar. Reeën gebruiken ook vaste paadjes, de zgn. wissels.

Dagindeling van een ree :

- 6 uur : Voedsel opnemen of laveien* verdeeld over een zestal periodes (ook overdag)
- 6 uur : herkauwen
- 4 uur : rusten
- 3 uur : echte slaap
- 5 uur : rondtrekken, sociaal contact met andere reeën, lichaamsverzorging

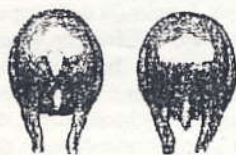
Reeën zoeken hun voedsel voornamelijk in de schemering en 's nachts. In Merksplas-Kolonie werden nooit laveiende reeën aan een bosrand waargenomen, wel heb ik ze regelmatig op een karspoor in het bos waargenomen waar ze dan van de begroeiing aten. In Wortel-Kolonie werden wel laveiende reeën aan een bosrand waargenomen, ook in het midden van een veld, tussen aangeplante boompjes en in de mais.

Vacht

In de zomer hebben reeën een kort en sterke vacht die roodbruin van kleur is. Het wisselen van zomer- naar wintervacht gebeurt in september-oktober en duurt ongeveer 26 dagen. In de winter hebben reeën een lange en dichte vacht die grijsbruin van kleur is, hierdoor zien reeën er in de winter ook veel dikker uit. Het wisselen van winter- naar zomervacht duurt ongeveer 56 dagen en gebeurt in april-mei. Jongere reeën verhareen eerst, oudere reeën verhareen later.

Het inventariseren

Het beste om reeën te inventariseren is door in de winter (wanneer de reeën in kleine groepjes samenleven) 's nachts (tussen 19.00 en 22.00 u.) met een sterke lamp door de bossen te fietsen. Wanneer je met een lamp in het bos schijnt en er bevinden zich reeën in het bos dan ziet men de groene oogjes weerkaatsen. De afstand tussen de ogen bij reeën is $\pm 8,5$ cm. Is de afstand kleiner ($\pm 5,5$ cm) en staan de ogen lager bij de grond dan gaat het meestal om verwilderde katten. Zijn de ogen groen of rood en staan ze zo'n 6,5 cm. van elkaar dan kan het wel eens om een vos gaan. Als de bossen niet te groot zijn, kan zo wel een vrij juiste schatting gedaan worden, maar is het wel moeilijk om de bokken van de geiten te onderscheiden (omdat ze geen gewei dragen). Zo zullen er op Merksplas-kolonie zo'n 15 à 20 reeën rondlopen. Op Wortel-Kolonie is dit moeilijker te zeggen omdat daar de bossen groter zijn dan in Merksplas-kolonie en omdat ik daar niet overal reeën heb waargenomen, maar daar zal de reestand zeker het dubbele van Merksplas-kolonie bedragen. In totaal heb ik tussen 7 mei '97 en 8 maart '98 op Wortel- en Merksplas-Kolonie 82 reeën waargenomen (waaronder 4 dode).

ree

- * reekitsen : reekalfjes
- * bokkits : mannelijk reekits
- * geitkits : vrouwelijk reekits
- * bastgewei : gewei dat nog niet geveegd is
- * vegen : het gewei van de bast ontdoen
- * jaarlingbok : bok in z'n tweede levensjaar
- * laveien : fourageren, voedselzoeken
- * moordbok : oude bok met spitsergewei

Jorn Van Den Bogaert

Oproep

Alle waarnemingen van reeën worden verwacht bij Jorn Van Den Bogaert,
Heidestraat 74, 2330 Merksplas (014 / 63.40.41)

Vreet de Steenmarter ook bij ons al electriciteitskabels van auto's door ?
Worden onze scharreleieren ook gepikt door een of andere Bunzing ?
Is geen muis meer veilig in onze tuin door de Wezel ?

Marterachtigen . Wat weten we ervan ? Wat willen we weten ?

Eerlijk gezegd, is er nog maar weinig geweten over deze dieren. Soms krijgen we te horen dat er hier of daar eentje, meestal een Bunzing (*Mustela putorius L.*) en dan nog in de maand september of oktober, is doodgereden. Maar is de Steenmarter (*Martes foina E.*) vanuit het zuidoosten al tot in onze kontreien doorgetrokken ? We weten het niet ! En als er zo'n 2 jaar geleden in Zundert een Boomarter (*Martes martes L.*) als slachtoffer van het verkeer aangetroffen is, zit hij dan ook niet meer in onze bossen ? We weten het niet !

Op het Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer in Geraardsbergen is men, o.a. Koen Van Den Berge gestart met een onderzoek naar marterachtigen over gans Vlaanderen. Wat houdt dit onderzoek nu in ? Wel, men wil iets meer te weten komen over de verspreiding van deze dieren, maar ook over hun lievelingsmenu, hun doodsoorzaken naast verkeersslachtoffer, de grootte van hun populatie, hun seksleven, ... Kortom men wil zoveel mogelijk gegevens verzamelen en dit aan de hand van dood gevonden, let wel gevonden en niet geschoten of gevangen dieren, maar ook van waarnemingen van de man en de vrouw in de straat : U dus. Vlaanderen is echter groot, om niet te zeggen veel te groot om met een paar mensen al die dode dieren te verzamelen, laat staan al die waarnemingen na te trekken. Daarom is er beroep gedaan op een 120 vrijwilligers, verspreid over gans Vlaanderen. Daarvan bevinden zich er ook 2 in onze regio(nen), nl. Danny Daelemans en ikzelf, Dimitri Van Pelt. Wij hebben dan ook de nodige vergunningen, enerzijds om te stockeren en anderzijds om te vervoeren, verkregen, daar het normaal bij wet verboden is om deze dieren te bezitten (geldt voor Das (*Meles meles L.*) en Otter (*Lutra lutra L.*)), noch te vervoeren (geldt voor alle inheemse marterachtigen).

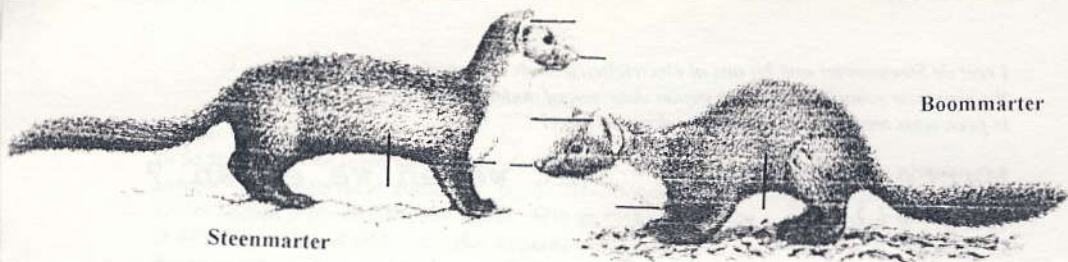
Wat zijn nu allemaal marterachtigen ?

De kleinste in onze streken voorkomende marter is de Wezel (*Mustela nivalis L.*). Hij is maximum 240 mm van kop tot staartaanzet. Zijn staart zelf kan tot 67 mm lang worden en heeft nooit een zwarte punt. Verder is het diertje bruin op de rug en wit op zijn buikje.

Het volgende diertje, de Hermelijn (*Mustela erminea L.*) kan wel gemakkelijk verward worden met z'n voorganger. Hij is ook klein : kopromplengte tot 290 mm en staartlengte tot 120 mm en heeft bovendien praktisch dezelfde kleuren. Wel kan hij in de winter gedeeltelijk of geheel wit worden, echter één ding is zeer kenmerkend, namelijk zijn zwarte staartpunt. Deze twee diertjes zijn zowel 's nachts, als overdag actief.

De nog iets grotere broer is de Bunzing (*Mustela putorius L.*). De mannetjes hebben een kopromplengte van max. 45 cm en een staart tot 18 cm. Opvallend is dat de vrouwtjes maar half zo zwaar en dus ook niet zo groot worden. Qua kleur zijn ze donkerder bruin met een opvallend wit 'kopmasker'. Als je ooit de kans krijgt om zo'n dier van dichtbij te bekijken, dan moet je maar eens op z'n gelige ondervacht letten. Dit dier is bij ons ook wel gekend onder de naam 'fis'. Ze kunnen echter gemakkelijk verward worden met de niet inheemse soorten, zoals de Amerikaanse nerts (*M. vison S.*) welke donkerder is, de Steppebunzing (*M. eversmanni*) en de Fret (*M. furo (x putorius)*), die dan weer lichter zijn. Deze dieren zijn vooral nachtactief.

Nog iets groter is de Steenmarter (*Martes foina E.*) : tot 52 cm kopromp- en tot 30 cm staartlengte. Deze heeft een donker bruine vachtkleur met echter een witte ondervacht, vooral te zien op de flank. Hij heeft een witte tot roomkleurige keelvlek die meestal gevorkt doorloopt op de voorpoten, korte, donkere oren en een vleeskleurige neusspiegel. Hij is enkel nachtactief.

De **Boomarter** (*Martes martes L.*) is echter dag – en nachtactief. Hij is ook nog iets groter : tot 53 cm kopromplengte en 28 cm staartlengte. De vachtkleur is praktisch hetzelfde, alleen de ondervacht is donkerder, de keelvlek loopt niet door tot op de poten, de oren zijn 1 cm langer en breder dan bij de Steenmarter en hebben een lichte rand. Z'n neusspiegel daarentegen is weer donker. Het is echter zeer moeilijk om deze dieren gewoon op het zicht te determineren.

Nog een marter is de **Otter** (*Lutra lutra L.*). Deze kan een kopromplengte bereiken van 95 cm met een dikke kegelvormige staart tot 50 cm. Zijn bovenzijde is bruinachtig en de onderzijde vaalwit. De kop is duidelijk wat afgeplat. Hij komt vooral 's nachts in de buurt van water met veel vis tevoorschijn.

De grootste der marters is echter de **Das** (*Meles meles L.*). Het is een zwaar, gedrongen, globaal grijs dier (kopromplengte 80 cm), met stevige graafpoten en een karakteristieke zwart-wit koptekening. Toch wordt hij regelmatig met een Wasbeer (*Procyon lotor L.*) of een Wasbeerhond (*Nyctereutes procyonoides G.*) verward.

Wat willen wij nu bereiken ?

Als je ergens één van deze dieren dood aantreft, meld dit dan zo snel mogelijk bij één van ons (telefoon of adres zie onderaan artikel). Geef een zo nauwkeurig mogelijke beschrijving van de plaats, datum, uur van vondst, vermeld je naam en indien het om een verkeersslachtoffer gaat en indien mogelijk leg je het dier naast de weg. Doe geen domme dingen, zodat we jou ook niet van de weg moeten komen afschrappen, er is nog steeds een verkeersreglement !!! De redelijk intacte dieren zullen namelijk dan **door ons** opgehaald worden en gestockeerd worden bij Danny. Vergeet ook niet dat het verboden is zelf deze dieren te gaan transporteren. Zijn de dieren echter geheel platgereden of twijfel je tussen bepaalde dieren, meld dit ook maar bij één van ons. Wij controleren dan wel of er iets van het dier, zelfs een beetje haar kan volstaan, ingezameld dient te worden. Dit wat de in te zamelen dieren betreft.

Als je nu ergens één van deze dieren moest zien, bijvoorbeeld op een mooie avondwandeling in de zomer, in je oude schuurtje of tijdens een nachtelijke autorit in het licht van je schijnwerpers, meld dit dan ook !!! Beschrijf zo nauwkeurig mogelijk de soort, de plaats, de datum, ... Voor de iets gevorderden, zelfs sporen : achtergebleven haren aan een prikkeldraad, pootafdrukken, uitwerpselen, hollen, kortom alles wat maar op de aanwezigheid van deze dieren kan wijzen, kan van belang zijn. Laat het ons weten !!! Wij zullen je dankbaar zijn en de marterachtigen met ons.

Mocht je bijvoorbeeld overlast hebben van deze dieren, laat ook dit ons weten. Er zijn gevallen bekend van geurhinder door marters of zelfs vandalenstreken, zoals het doorbijten van electriciteitskabels van een auto, welke na een lange rit onder de motorkap een warme schuilplaats kan bieden of zoals het stelen van eieren. In de mate van het mogelijke zullen wij jou daarbij helpen of raad geven.

Alvast bedankt !!

Danny Daelemans , Chaamseweg 37 , 2328 Meerle , Tel/Fax. 03/315.05.33
Dimitri Van Pelt , Moerstraat 48 , 2320 Hoogstraten , Tel. 03/314.35.14

Goedenavond beste piepers (Ik zeg wel degelijk goedenavond want het is op het ogenblik avond terwijl ik dit schrijf.)

In deze pieprubriek welke gepubliceerd wordt in het vaktijdschrift 't Bieteutje gaan we het hebben over de dagvlindertjes en wel in het bijzonder over de brandnetelvlinders (ook wel vossen of schoenlappers genoemd) Het zijn volgende soorten:

- Dagpauwoog
- Kleine vos
- Gehakkelde aurelia
- Landkaartje
- Atalanta (admiraal)

De vlinders worden brandnetelvlinders genoemd omdat de dieren als rups (larvale stadium) deze planten als voedsel gebruiken. Ik zal nu even de soorten 1 voor 1 bespreken.

1. Dagpauwoog: Dit is een bruine vlinder met op de voor- en achtervleugel een blauw oog (vandaar de naam) De onderkant van de vleugels is zwart. Deze vlinder overwintert als volwassen dier en klapt zijn vleugels toe als hij dit doet. Met de zwarte onderkant valt hij dan niet op als hij in een kelder of zolder aan het overwinteren is. De rups is zwart met witte puntjes en leven op ... brandnetel.

2. Kleine vos: Een vlinder met bruine bovenkant met zwarte vlekken op de vleugels. De onderkant van de vleugels zijn donker bruin gekleurd. Donker gekleurd voor de overwintering van de vlinder want net als de dagpauwoog overwintert hij. De rups is zwart met gele strepen over de rug en ze eten... brandnetels.

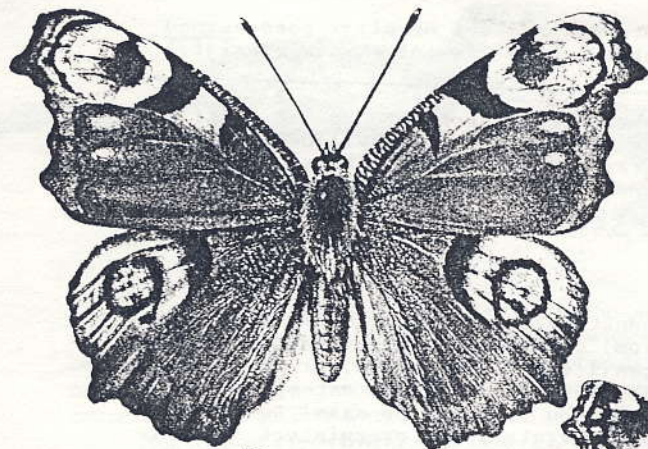
3. Gehakkelde aurelia: Bovenkant van de vleugels zijn geelbruin gekleurd met zwarte vlekken. De vleugelrand is zeer diep ingesneden (de vleugelrand is helemaal verhakeld) en hierdoor dankt de vlinder zijn naam. De rups is bruin gekleurd met op de eerste helft een grote witte vlek zodat hij wel wat op KAKA van een vogel lijkt. De rupsen eten net als alle andere rupsen van de brandnetelvlinders ... brandnetels.

4. Landkaartje: Dit is eigenlijk een vreemde eend in de bijt want deze vlinder overwintert niet maar vliegt in 2 verschillende perioden van het jaar. Er is een voorjaarsvorm welk bruin van kleur is en men heeft een zomervorm welke zwart gekleurd is. De vlinder dankt zijn naam aan de onderzijde van de vleugels. De tekening hierop heeft wel wat weg van een landkaart. De rups is bruin en heeft 2 hoorntjes op zijn kop. De rupsen eten ... (zouden het brandnetels zijn?)

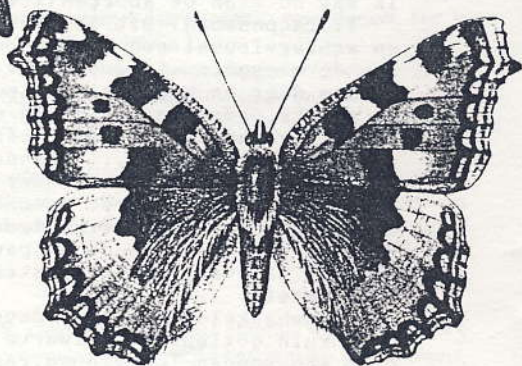
5. Atalanta: Deze vlinder is zwart gekleurd met witte (en rood) komt ieder jaar vanuit Zuid-Europa naar ons landje gevlogen. De vlinder probeert in ons landje te overwinteren maar dat lukt hem bijna nooit (onze winters zijn te koud) Als een vlinder uit het zuiden naar ons land komt vliegen noemen we dat een trekvlinder. De rups is zwart of bruingeel gekleurd met een gele zijstreek. Ze eten ... brandnetels.

Op het andere blad vind je nog een tekeningetje van de diertjes en rest mij nu niets meer te zeggen dan DAAAAAAAAAAAAAAAAAG!!!!

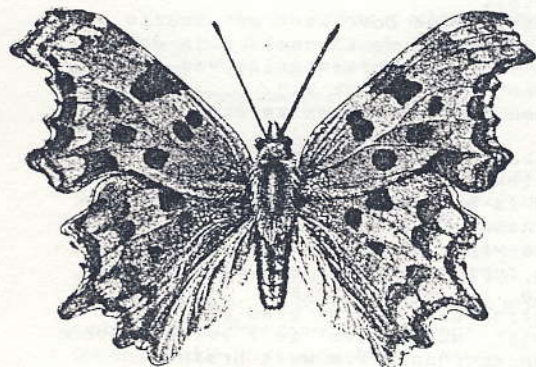
(en tot op alle ontzettend toffe, magnifiek in elkaar stekende, prachtig begeleide activiteiten!)

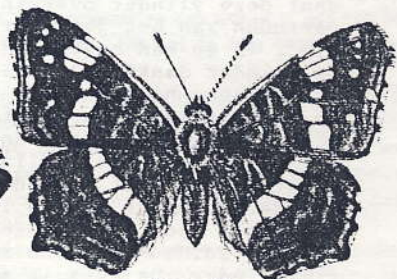
Dagpauwoog
Inachis io

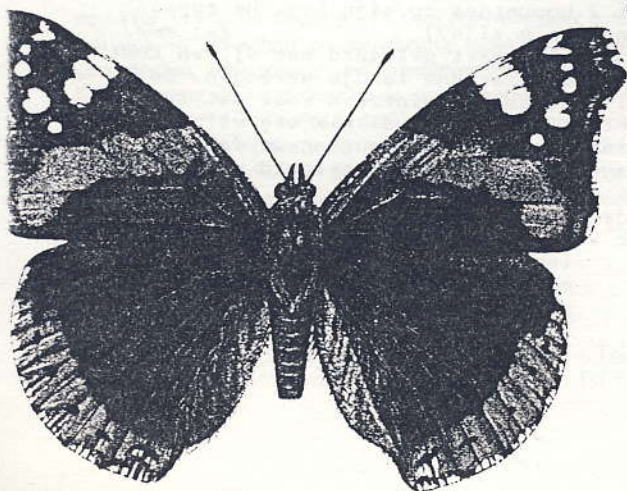
Kleine Vos
Aglais urticae

Gehakkelde Aurelia
Polygonia c-album

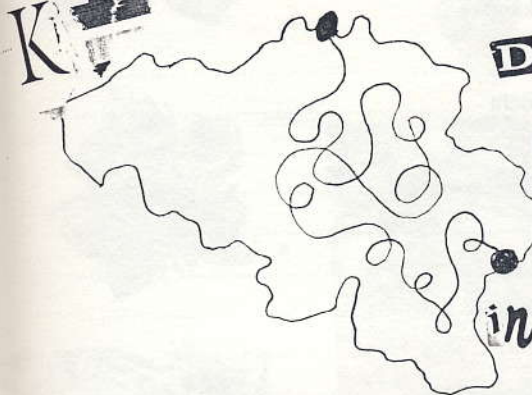

Landkaartje
Araschnia levana (ZOTTERVORN)

Atalanta
Vanessa atalanta

KAMP a. u. E. L.

DE J. M. S. O. A. T.

O. P. T. E. I. S. V. O. N.

20 T. O. T. 29 J. U. L. I.

in DE OOSTKANTONS

wi. j. f. m. e. e. l. a. t. h. e. d. o. n. s.

w. e. t. e. n. z. o. p. d. a. n. v. o. o. r.

3000 frank o. p. 6 46 22015 5 3

e. n. l. e. p. a. a. t. s. i. b. a. s. t. e. l. d.

Voor allen die de kwis misten: hier de kans om thuis eens te proberen...

1. Cryptokronkels:

bv.: pluimveemisdadiger - antwoord: kiekendief

1. Negerhoofd -
2. Lichtgevende neergeslagen ochtendvocht -
3. Zure vrucht -
4. Alledaags weggetje -
5. Kloksgeluid -
6. Meel na pasen -
7. Verraderlijk gehoor -
8. Sprong -
9. Ruikend paardehoefmetaal -
10. Rattenspecerij -

2. Woordzoeker bosplanten:

aardster
adelaarsvaren
akelei
berkenzwam
bosanemoon
bosbes
boskortsteel
braam
gentiaan

heksenkruid
hersthooi
hulst
hyacint
klaverzuring
klimop
knolamaniet
maagdenpalm
maretak

nagelkruid
nieskruid
schaduwgras
sleutelbloem
sneeuwkllokje
viooltje
vliegenzwam
wilgenroosje
wintergroen

M	W	E	I	B	N	T	E	N	B	O	S	K	O	R	T	S	T	E	E	L
L	A	R	J	A	E	I	N	G	E	N	T	I	A	A	N	K	K	K	N	S
A	O	W	N	S	E	R	R	O	E	R	N	N	H	B	L	I	N	N	A	C
P	V	E	Z	L	O	E	K	E	O	E	A	E	I	A	R	I	T	O	G	H
N	H	I	E	N	T	O	U	E	O	M	R	V	V	C	E	A	K	L	E	A
E	K	K	O	S	E	W	R	R	N	T	E	E	S	S	A	A	A	A	L	D
D	A	L	D	O	K	G	G	N	S	Z	R	N	K	R	T	Y	B	M	K	U
G	E	R	I	L	L	R	E	H	E	Z	W	R	A	E	A	O	H	A	R	W
A	A	I	O	M	E	T	O	I	U	G	U	A	R	S	S	A	D	N	U	G
A	E	K	K	T	O	O	J	R	L	I	L	A	M	B	O	O	L	I	I	R
M	J	E	N	K	I	P	I	E	D	V	M	I	E	O	E	B	K	E	D	A
E	D	I	U	R	K	N	E	S	K	E	H	S	W	H	U	L	S	T	D	S
S	W	B	L	O	G	S	L	E	U	T	E	L	B	L	O	E	M	E	M	A

3. Sporen benoemen:

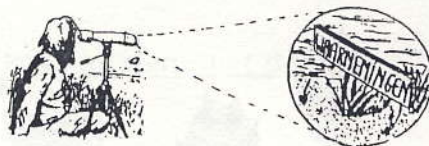

Keuzemogelijkheden:

hert - egel - boommarter - fazant - gans - rat - boomklever
 - tapuit - eekhoorn - beverrat - haas - hermelijn - kruisbek
 - bunzing - bosmuis - boomkruiper - veldmuis - klauwier -
 muskusrat - notenkraker

Succes!

Oplossingen: 1. Zwartkop - zonnedauw - citroentje - gewone pad - koekoek - pinksterbloem
 Judasoor - hop - hoefijzemeus - muskuskruid
 2. Winterakonniet - heide - koekoeksbloem
 3. Bosmuis - bunzing - fazant - rat - eekhoorn - klauwier - muskusrat - hert -
 boomklever - egel

Datum	Soort	Aant.	Plaats	UTM	Waarnemer(s)
25/12/97	nonntje	2 vr.	Mind., E10-put	FS1998	Bart H.
25/12/97	goudplevier	4	Mind., E10-put	FS1998	Bart H.
03/01/98	watersnip	3	Chaam, Bleke Heide (Ndl.)	FT2705	Wim V./Tom V./Guy S.
03/01/98	buizerd	2	Chaam, Bleke Heide (Ndl.)	FT2705	Wim V./Tom V./Guy S.
03/01/98	toendrarietgans	308	Chaam, Bleke Heide (Ndl.)	FT2705	Wim V./Tom V./Guy S.

en 65 expl. in de omgeving Halsche-Beemden

OPM.: Er werden door diverse personen regelmatig toendrarietgans gezien in de omgeving van Halsche-Beemden, Strumpten, Bleke Heide, Rode Weg

14/01/98	gewone grootoorvleermuis	1	Wo., Kerk	FS2495	Jorn V.D.B.
14/01/98	bardvleermuis	1	Wo., Kerk	FS2495	Jorn V.D.B.
24/01/98	blauwe kiekendief	1m.	Mind., E10-put	FS1998	Bart H.
24/01/98	distelvink	1	Meer, Gaarshof	FS1998	Bart H.
24/01/98	waterpieper	24	Meerle, Markmeander	FT2204	Bart H.
24/01/98	grote zaagbek	1vr.	Meer, Mosten	FT2003	Bart H.
24/01/98	rietgans	19	Mind., (loervliegengend)	FS2298	Jos V./Tom V.
24/01/98	kerkuil	1	Wo., Langenberg	FS2694	Jorn V.D.B.
31/01/98	rietgans(toendra)	410	Castelré, Rode Weg(Ndl.)		Bart H./Jorn V.D.B.
31/01/98	rietgans(taiga)	1	Castelré, Rode Weg(Ndl.)		Bart H./Jorn V.D.B.
31/01/98	kolgans	1	Castelré, Rode Weg(Ndl.)		Bart H./Jorn V.D.B.
31/01/98	brandgans	1	Meerle, Markmeander	FT2204	Bart H./Jorn V.D.B.
07/02/98	brandgans	1	E-10 put	FS1998	Stijn L.
07/02/98	witgatje	1	raamloop	FS2097	Stijn L.
08/02/98	brilduiker	1m	biezenkuilen	ES9896	Stijn L./Jef L.
11/02/98	ransuil	7	Beerse, Blak	FS2690	Jorn V.D.B.
15/02/98	atalanta	1	Meerle, tuin	FT2504	Ria Br.
15/02/98	ransuil	7	Beerse, Blak	FS2690	Jorn V.D.B.
16/02/98	boomleeuwerik	1	Meerle, Elsacker	FT2406	Wim V./Ingrid Br.
19/02/98	grijze grootoorvleermuis	1	Kerk Wortel	FS2495	Jorn V.D.B./ Bart H. +
19/02/98	gewone grootoorvleermuis	1	Kerk Wortel	FS2495	Dimi V.P./Wim V.
19/02/98	en overwinterende dagvlinders (3 daggauwoog + 1 kleine vos)			FS2495	Dimi V.P./Wim V.
21/02/98	grutto	13	De maatjes	FS0697	Stijn L./Jef L.
21/02/98	krakeend	3	De maatjes	FS0697	Stijn L./Jef L.
21/02/98	bonte kraai	1	De maatjes	FS0697	Stijn L./Jef L.
21/02/98	bl. kiekendief	1v	De maatjes	FS0697	Stijn L./Jef L.
23/02/98	grutto	1	E-10 put	FS1998	Stijn L.
23/02/98	bl. kiekendief	1m	Hoogstraten	FS2197	Stijn L.
26/02/98	boomleeuwerik	6	Hoogmoerheide	FS3393	Stijn L./Jef L.
26/02/98	bergeend	2	Turnhouts vennegebied	FS3493	Stijn L./Jef L.
26/02/98	bonte strandloper	1	Turnhouts vennegebied	FS3493	Stijn L./Jef L.
27/02/98	grutto	1	E-10 put	FS1998	Stijn L.
27/02/98	boomleeuwerik	1	Hoogstraten	FS2296	Stijn L.
27/02/98	grutto	geh.	Hoogstraten	FS2296	Stijn L.
01/03/98	geelpootmeeuw	1	Land van saeftinghe	?	NWG Markvallei
01/03/98	bl. kiekendief	2m + 3v	Land van saeftinghe	?	NWG Markvallei

01/03/98	tureluur	3	Land van saeftinghe	7	NWG Markvallei
04/03/98	baardvleermuis	1	Kerk, Wo-Kolonie(kelder)	FS2791	Jorn V.D.B.
07/03/98	nonnetje	1v	De maatjes	FS0698	Stijn L./Jef L.
07/03/98	pijlstaart	1m	De maatjes	FS0698	Stijn L./Jef L.
07/03/98	watersnip	1	De maatjes	FS0698	Stijn L./Jef L.
07/03/98	slobeend	10	De maatjes	FS0697	Stijn L./Jef L.
07/03/98	smient	1m	De maatjes	FS0697	Stijn L./Jef L.
07/03/98	witgatje	1	De maatjes	FS0697	Stijn L./Jef L.
07/03/98	krakeend	4	De maatjes	FS0697	Stijn L./Jef L.
07/03/98	grutto	1	De maatjes	FS0697	Stijn L./Jef L.
07/03/98	grutto	3	E-10 put	FS1998	Stijn L./Jef L.
07/03/98	scholekster	62	E-10 put	FS1998	Stijn L./Jef L.
07/03/98	kemphaan	5	E-10 put	FS1998	Stijn L./Jef L.
07/03/98	goudplevier	1	E-10 put	FS1998	Stijn L./Jef L.
07/03/98	klapekster	1	Groot-schietveld	FS1192	Stijn L./Jef L.
07/03/98	roodborsttapuit	1m	Groot-schietveld	FS1192	Stijn L./Jef L.
07/03/98	bl. kiekendief	2v	Kalmthoutse heide	?	Stijn L./Jef L.
07/03/98	boomleeuwerik	2	Kalmthoutse heide	?	Stijn L./Jef L.
07/03/98	goudplevier	1	Majnnenvennen	FS0597	Stijn L./Jef L.
07/03/98	tureluur	1	Majnnenvennen	FS0597	Stijn L./Jef L.
07/03/98	grutto	391	Majnnenvennen	FS0597	Stijn L./Jef L.
08/03/98	ransuil	4	Beerse, Blak	FS2690	Jorn V.D.B.
14/03/98	scholekster	91	De maatjes	FS0697	Stijn L./Jef L.
14/03/98	krakeend	4	De maatjes	FS0697	Stijn L./Jef L.
14/03/98	tureluur	1	De maatjes	FS0698	Stijn L./Jef L.
14/03/98	scholekster	73	E-10 put	FS1998	Stijn L./Jef L.
14/03/98	wulp	160	Wezelse heide	FS0998	Stijn L./Jef L.
14/03/98	grutto	3	Wezelse heide	FS0998	Stijn L./Jef L.
14/03/98	wulp	72	Wezelse heide	FS0898	Stijn L./Jef L.
14/03/98	grutto	13	Wezelse heide	FS0898	Stijn L./Jef L.
14/03/98	goudplevier	12	Wezelse heide	FS0898	Stijn L./Jef L.
14/03/98	ijslandse grutto	1	Wezelse heide	FS0898	Stijn L./Jef L.
14/03/98	wulp	29	Wezelse heide	FS0798	Stijn L./Jef L.
14/03/98	grutto	4	Wezelse heide	FS0798	Stijn L./Jef L.
14/03/98	goudplevier	19	Wezelse heide	FS0798	Stijn L./Jef L.
14/03/98	roodborsttapuit	1m	Wezelse heide	FS0798	Stijn L./Jef L.
14/03/98	bl. kiekendief	1v	Wezelse heide	FS0798	Stijn L./Jef L.
15/03/98	boomleeuwerik	5	Hoogmoerheide	FS3393	Stijn L./Jef L.
15/03/98	boomleeuwerik	3	Meerle, Elsacker	FT2406	Geert Br./Ingrid Br.
15/03/98	grutto	75	Turnhouts vennegebied	FS3493	Stijn L./Jef L.
15/03/98	kemphaan	4	Turnhouts vennegebied	FS3493	Stijn L./Jef L.
15/03/98	pijlstaart	2m	Turnhouts vennegebied	FS3493	Stijn L./Jef L.
15/03/98	slobeend	8	Turnhouts vennegebied	FS3493	Stijn L./Jef L.
15/03/98	watersnip	1	Turnhouts vennegebied	FS3493	Stijn L./Jef L.
15/03/98	roodborsttapuit	2	Turnhouts vennegebied	FS3493	Stijn L./Jef L.
15/03/98	kruisbek	1	Meer, Mosten	FT2003	Bart H./Jack G.
maart	zwarte specht		Wortel-Kolonie, Bootjesven	FS2797	Frans V.D.K.
maart	bonte specht		Wortel-Kolonie, Bootjesven	FS2797	Frans V.D.K.
maart	groene specht		Wortel-Kolonie, Bootjesven	FS2797	Frans V.D.K.
maart	kuifeend	25	Wortel-Kolonie, Bootjesven	FS2797	Frans V.D.K.
maart	nijlgans	2	Wortel-Kolonie, Bootjesven	FS2797	Frans V.D.K.
maart	can. gans	6	Wortel-Kolonie, Bootjesven	FS2797	Frans V.D.K.
maart	havik	2	Wortel-Kolonie, Bootjesven	FS2797	Frans V.D.K.

Volgende waarnemingen worden verwacht voor 19 juni bij Wim V.

Ook op school zijn onze J.N.M.-ers actief. Zoals uit onderstaand krantenartikel blijkt, proberen zij van het Klein-Seminarie een natuur-en milieuvriendelijker school te maken door o.a. de ecotuin en een milieuwerggroep. Wim Aerts en Leen Seghers schitterde zelfs op Studio Ket, het jeugdjournaal van de VRT.

Minder goed nieuws was de ontdekking van 6 roofvogels (5 buizerds en 1 sperwer) die wellicht moedwillig werden gedood in het gebied tussen de Gouverneursbossen en Wortel-Kolonie.

Roofvogels niet meer veilig

Hoogstraten

André Oomen

Natuurwerkgroep Markvallei slaat alarm en roept iedereen op om ogen en ogen goed open te houden. Op korte tijd werd in het gebied tussen de zogenaamde Gouverneursbossen en Wortel-Kolonie zes roofvogels wellicht moedwillig, gedood. Het gaat om vijf buizerds en een sperwer, allebei beschermde vogelsoorten.

Om de doodsoorzaken te achterhalen, hebben de natuurverenigingen de kadavers opgestuurd naar het Koninklijk Belgisch Verbond ter Bescherming van Vogels (KBVBV). Daar werd ondertussen duidelijk dat vergiftiging en afschot de doodsoorzaken zijn. De KBVBV zal naar alle waarschijnlijkheid klacht indienen tegen onbekenden.

Naar de daders heeft iedereen het raden. Er wordt gedacht aan rivaliserende jagersgroeperingen. Een afgeschoten buizerd, met twaalf hagelbolletjes in zijn lijf, vliegt niet ver weg. De schutter kon, als hij zijn handelswijze wilde camoufleren, het dier gemakkelijk meenemen. Het laatste exemplaar werd gevonden in het natuurreservaat De Halsbe Beemden. De jachtwachters hebben be-

loofd hun medewerking te verlenen om de daders op te sporen. Zij hebben er belang bij dat de naam van de jagers ongeschonden blijft.

Het is opvallend dat ook elders in Vlaanderen alsmear meer dode roofvogels worden aangetroffen. De dieren zijn

over het algemeen slachtoffer van vergiftiging. Ondertussen werd ook in het Nederlandse Zundert, net over de Belgische grens, aardig huis gehouden onder de roofvogelpopulatie. Daar werden eveneens, op twee verschillende locaties, zes kadavers gevonden.

GvA 16/3/98

Ketnet richt spots op Klein Seminarie

Hoogstraten

André Oomen

Een reportageploeg van Ketnet streek vrijdagmiddag neer in het Klein Seminarie. In functie van Studio Ket, het jeugdjournaal van de VRT, zocht de jeugdzender een school die werkt rond milieu, afvalvoorkoming en natuur. Dat het camera-oog daarbij op het Klein Seminarie viel, is niet zo toevallig.

Leerling Wim Aerts gaf voor de camera tekst en uitleg. "Enkele leraren kwamen blijkbaar jaren geleden met het idee aanzetten om een ecologische tuin in te richten. Tijdens de speeltijden werken we er met een groot aantal leerlingen aan het beheer. We doen dat eigenlijk met heel veel plezier en volledig vrijwillig."

Aluminiumpapier

Niet alle leerlingen vinden Ecoland tof. De Ketnetcamera registreerde ook hun visie en liet in de refter een aantal leerlingen aan het woord die ondanks de brooddozenactie aluminiumpapier blijven gebruiken om hun boterhammen in te pakken.

Afvalbestrijding en milieu-

Leerlingen van het Klein Seminarie onderzoeken planten en diertjes uit Ecoland. Een cameraman van Ketnet kijkt over hun schouders mee.

(Foto Mia Uydens)

educatie hebben echter een belangrijke plaats in de school gekregen. "Sinds vorig jaar bestaat er een milieuwerggroep", zegt Leen Seghers. "Elke klas heeft een milieuverantwoordelijke. De werkgroep vergadert samen met de directie en leraars over het afvalprobleem, de voorkeur voor inheemse aanplantingen rond de nieuwe sporthal en andere aan het milieu verwante onderwerpen. We

halen het papier op in de klassen, we ruimen de voortuintjes van de school op en starten een brooddozenactie om het gebruik van aluminiumpapier te beperken."

De weg naar een groene school is lang. De interesse van Ketnet voor de inspanningen en het engagement van de leerlingen is voor de school een stimulans om op de ingeslagen weg verder te gaan.

GvA 14/3/98